

Wielewaal

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JULI 1991 JAARGANG 57
AFGIFTEKANTOOR 2300 TURNHOUT 1

Wielewaal

VLAAMS TIJDSCHRIFT VOOR
NATUURSTUDIE JULI 1991

N. GIJBELS. Vergane glorie : Het natuurgebied Meetshoven (Aarschot)	105
Uit het Wetstraatje	111
R. DE LUST. Slachtoffer van zijn faam : De Slechtvalk	114
Activiteitenkalender	116
Voor u gesprokkeld	120
Verenigingsberichten	122
Van Aalscholver tot Zeis	125
Goed om te weten	131
H. FRANCKX. De Dunbekwulp <i>Numenius tenuirostris</i> : een vogel op de rode lijst	134
Vijf voor twaalf	136
Boekbesprekingen	138

Titelblad : IJsvogel - Foto : H. Verbiesen

Administratie: De Wielewaal vzw
Graatakker 11 - 2300 Turnhout
Tel. 014/41 22 52 ('s maandags gesloten)

Hoofdredacteur: G. Luyts
Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41.67.45)

Lidmaatschap en abonnementen
België: 500 F. - Nederland en Luxemburg: 800 F
KNNV-leden: 700 F. - Andere landen: 900 F.
Giro: 000-0319785-73.

Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks
tijdschrift WIELEWAAL en het trimestriële tijdschrift
ORIOLOS.

Wielewaal-leden kunnen "Natura" ontvangen tegen een
gereduceerd tarief van fl. 27,50 per jaar.

Verantwoordelijke uitgever: G. Luyts, Turnhout

Druk : Matthys-Beccu, Turnhout

Vergane glorie: Het natuurgebied Meetshoven (Aarschot)

Noël Gijbels

Ditmaal geen natuurgebied in de Brusselse agglomeratie. We blijven echter wel (nipt) in Brabant.

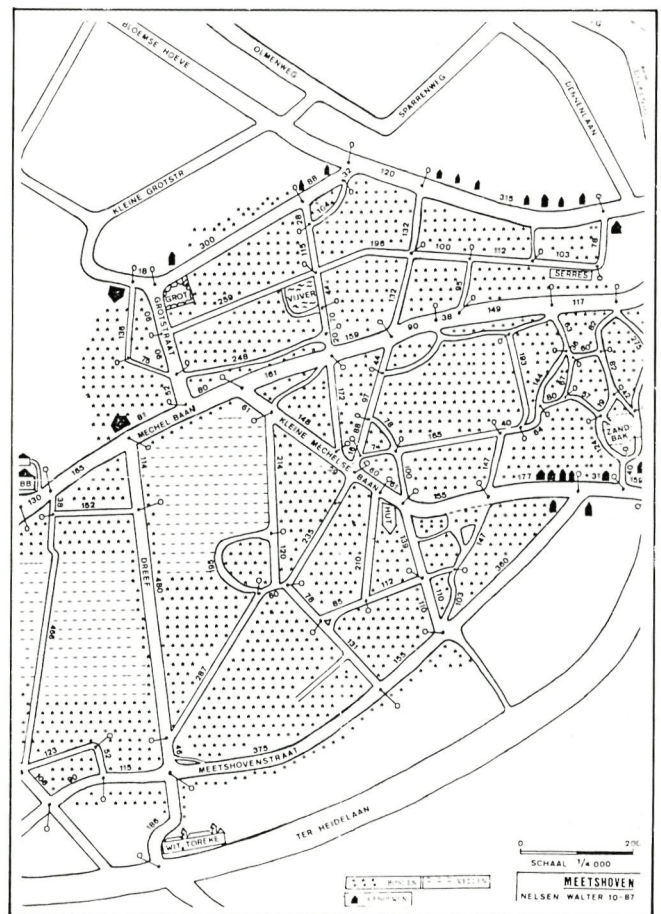
Wanneer men bijna dagelijks in een bosgebied rondwandelt, wordt men willens nillens geconfronteerd met de evolutie ervan. Na een tijdje krijgt men interesse voor de geschiedenis, voor de achtergronden van het gebied, vooral als de achteruitgang en de vermindering van het bos beginnen op te vallen.

Het natuurgebied Meetshoven ligt geprangd tussen verstedelijkte gebieden (Aarschot en Begijnendijk), die er met hun verkeersassen en onvermijdelijke industriële uitwassen voor zorgden, dat het oorspronkelijke, prachtige bosgebied een bufferzone werd, die nu van alle zijden wordt belaagd. (fig. 1)

Het is een min of meer verloederde ruimte geworden, waarvan de glorie duidelijk vergaat! De hoogste tijd voor een uitgebreide kennismaking dus, want eigenlijk demonstreert Meetshoven in een notedop de toestand van het milieu en de milieuzorg in België. Met de volgende gegevens wil ik even aantonen, wat een rijkdom achter en in zo'n ruimte schuilgaat en ook waardoor dat alles in de problemen geraakt.

Figuur 1

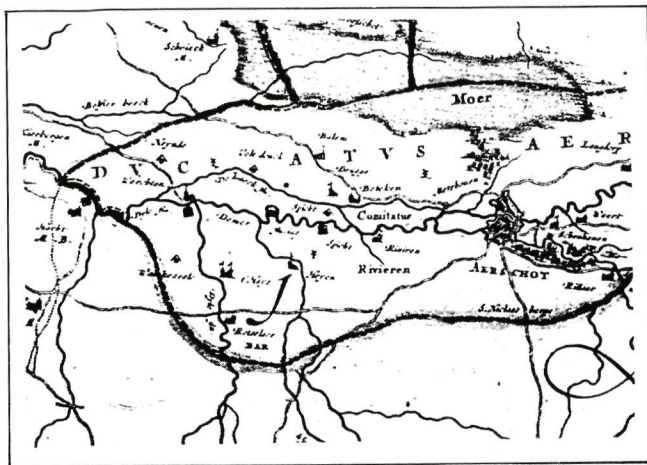

Figuur 2

A. Ligging

Meetshoven is een natuurgebied (gewestplan na KB 1972) gelegen ten noorden van de agglomeratie Aarschot op het grondgebied van de gemeenten Aarschot en Begijnendijk. (fig. 2) Ten zuiden van het bos vloeit de Demer en bevindt zich nu een industriezone met brede verbindingswegen naar de A2-snelweg. Aan de noord- en de westzijde loopt het bos over in weiden en akkers, in het oosten vindt men een woon- en woonuitbreidingsgebied (Bloemse hoeve tot Liersesteenweg).

Van de vroegere 107 ha blijven nog ongeveer 70 ha over,

Figuur 3

waarvan ruim 50 ha het eigendom zijn van de Aarschotse industrieel J. Roelants. De resterende percelen zijn ook privé-eigendom of zijn in het bezit van de Aarschotse kerkfabriek. Het water uit de bospercelen bereikt via sloten en grachtjes de Meetshovense Laak, die afwatert naar de Demer.

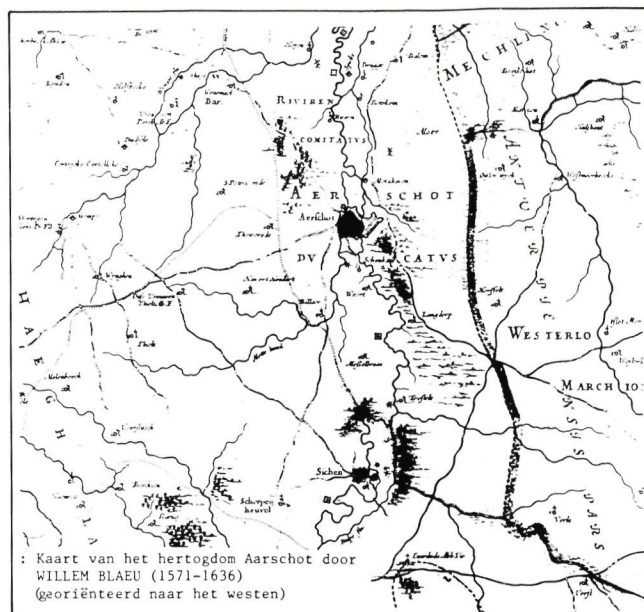
B. Geschiedkundige gegevens

Het graafschap Aarschot werd tussen 1155 en 1179 ingelijfd door Godfried III, hertog van Brabant. In 1283 gaf hertog Jan I het als een "apanage" in leen aan zijn broer Godfried. In 1533 werd de heer van Aarschot hertog. Naast deze hertog beheersten nog 2 heren de streek via grondheerlijkheden, die ze in leen kregen van de Brabantse hertog: de heren van Rivieren en van der Brughe. (fig. 3)

Op het "Wit Toreke", een van de bekendste herkenningpunten in Meetshoven, vermeldt een plaat, dat het kasteeltje al in de 13de-14de eeuw een grote boerderij was, een onderdeel van de heerlijkheid Meynaertshoven. Speuren in archieven en geschiedkundige teksten leverde wel wat - zij het ongeordend - materiaal op in verband met het natuurgebied. Er blijft echter nog heel wat onduidelijkheid bestaan over de uitbouw van de bosstructuur.

Over het oude riddergoed van het geslacht Meynaertshoven (Frankische naam) zelf zijn vermeldingen terug te vinden vanaf ong. 1280.

Jan van Meynaertshoven was o.a. schepen te Aarschot. Op hun heerlijkheid bevond zich de grote herenboerderij met de opvallende toren in het middendeel. Tot 1959 werd de hoeve uitgebaat, maar de laatste boer (Verbeeck) vertrok in 1960 en tot 1962 bleven de aanpalende landerijen braak liggen. M. Van Sweefelt kocht dan het perceel (de gronden van de familie Hermans de Heel, de woning van familie de Rivieren-van den Eynde) en liet in 1963 verbouwings- en aanpassingswerken uitvoeren. Het "Wit Toreke" werd een café-restaurant met van 1967-1969 zelfs een kleine zoo naast de kinderspeeltuin. In 1976 en 1980 werd opnieuw verbouwd en in 1989 werd alles door een nieuwe beheerder extra gerestaureerd en in gebruik genomen als keukentoonzaal. Onteeningen voor de industriezone kostten het boerderijperceel in 1966 3,3 ha en even later (bij de aanleg van de Terheidelaan) 2,7 ha.

Figuur 4

De Oude Mechelse Baan, de opvallendste verkeersader door het bos, is mogelijk van Romeinse oorsprong (Mechelen-Tongeren). In 1951 ontdekte men op een zandberg een urnenveld, een begraafplaats uit de 3de eeuw voor Christus.

In de Kronijk van Aarschot van Charles Millet (1597) worden de grenzen van Aarschot o.a. aangeduid als: "vanaf de grenspaal op de weg naar Lier (de Reybergh) — grens met Nourodenberghe — volgt de grens de grote baan op Mechelen (grens met Nieugoet) door een heide de Mertshovescheley tot de hoek van een weg (Mechelstraten) met 2 grenspalen.

In 1672 wordt vermeld: Metzhoven, het oude riddergoed van de heren van Meynaertshoven. (fig. 4)

In het Arenbergarchief is er een vermelding uit 1614 over de "cijns van Meetshoven", uit 1759 over de "Memorie voor Antoine inzake zijn geschil tegen van Leemput over het domein Meetshoven en het hamerrecht, uit 1775 over "het jachtrecht in de heerlijkheid Meetshoven onder Aarschot, toebehorend aan M. van Leemputten, met gecollationeerd afschrift van een oorkonde van Filips de Goede van 1429-1432 gegeven aan Hendrik van Rivieren."

Oscar van den Eynde - De Rivieren, baron en politiek belangrijk CVP-figuur, bouwde o.a. het huidige kasteel van Rivieren (naast de Demer in Gelrode) en speelde een rol in de bouw van het station te Gelrode en in de kanalisatie van de Demer. Hij was de laatste belangrijke bezitter van ca. het complete natuurgebied (bewaakt door de bekende boswachter Leon). Zijn erfgenamen verkavelden het geheel bij de erfenisverkoop.

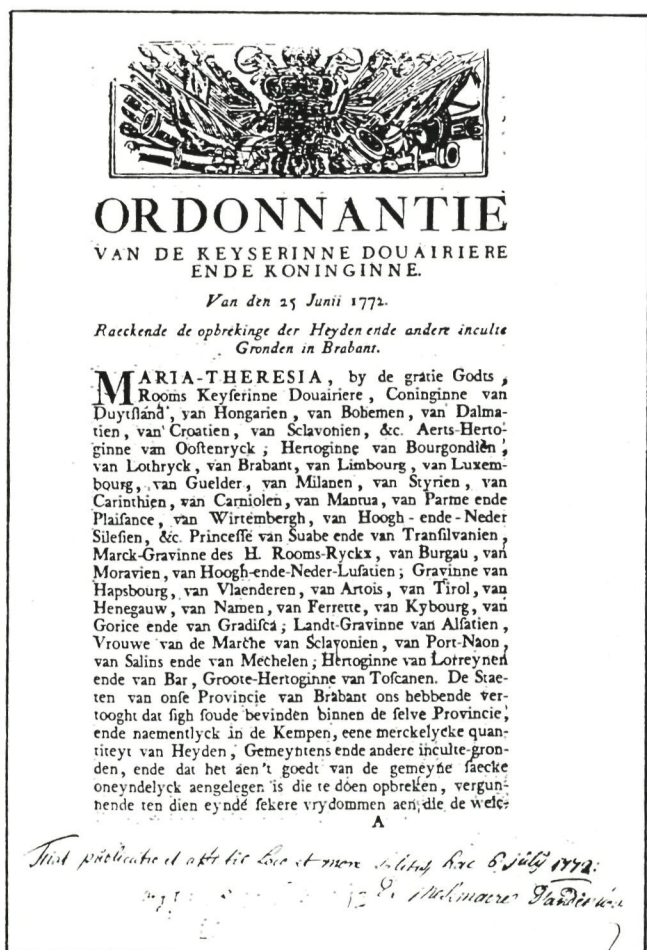
De oude Aarschotse "Bosweg" was oorspronkelijk een privaatweg naar het kasteel "Ter Heide" (na WO 1 gebouwd door burgemeester Felix Daels en in de 30er jaren verkocht aan de familie Coomans - de Brachène); daarvan stamt de naam Terheidelaan, de weg door de industriezone.

Op de kabinetskaart van Ferraris (einde 18de eeuw) begint het gebied zijn huidige vorm te vertonen. De bekende dreven vallen op, maar het gedeelte tussen het Wit Toreke en de Demer bestond uit moerassige weiden en het heidegebied was nog altijd uitgebreid aanwezig. De Laak is hier een oude Demergeul.

Het vroeger zo uitgebreide heidegebied ontstond wellicht na de ontbossingen (voor 1685) in de eike- en berkebossen. Door middel van bewerking met plaggen werd van de heide dan vruchtbare akkergrond gemaakt. In 1772 bood de ordonnantie van keizerin Maria Theresia van Oostenrijk 30-jarige vrijstelling van grondbelasting en tienden aan voor opgebroken heide en in cultuur gebrachte gronden, met de bedreiging van openbare verkoop der woeste gronden, die na 10 jaar in geen "bosschen ofte saeylanden" waren "verkeerd" Toen

Foto : A.C. Zwaga

Figuur 5

Opvallend is het gebrek aan aandacht, dat Meetshoven altijd en overal mocht genieten. Wat vele Aarschotse handelaars en industriëlen erover denken, blijkt uit het reclamekaartje, dat ze enkele jaren geleden verspreidden (fig. 6). En J. Gerits presteert het in 1980 om bij een uitgebreide "toeristische" info in het VTB-blad zedig te zwijgen over het wandelgebied. Ook in een recente

Figuur 6

toeristische planning voor het Hageland van Interleuven is Meetshoven niet te bespeuren. Mogelijk toch wat eerlijke schaamte over de verloedering ervan?

C. Fauna en flora

Meetshoven biedt nog een erg afgewisseld uitzicht. De naaldbomen, heide en landduinen roepen de Kempen op, die in het Aarschotse trouwens zijn zuidgrens hebben. Andere delen zijn drassig — in het midden van het bos was vroeger trouwens een grote vijver, die nu verland is. Imposante beukendreven omzomen alles en sluiten aan op akkers en weiden. De dreven lokken veel wandelaars, die vaak te weinig aandacht hebben voor het binnengedeelte, waar een minder opvallende, maar veel gevarieerder natuur op ontdekking wacht. Een net van paadjes doorsnijdt alles: de landduinen, de grachten en beekjes, enkele uitgegraven vijvertjes, de (kleine) heidepercelen.

Hoewel de bomen en struiken op het eerst gezicht weinig afwisseling bieden (Beuken, sparren, vogelkers, Sporkehout), leverden enkele inventariserende onderzoeken het volgende op:

a) hogere planten: 115 met als meest opvallende: Beemdooievaarsbek, Hoenderbeet, Thijmeprijs, Koningskaars, Muizeoor, Gewone salomonszegel, Bochtige smele, Dubbelloofvaren, Palmboompje, Brede wespenorchis, Gagel, Stinkende gouwe, Koningsvaren;

b) paddestoelen: 58 soorten waarbij: Psatirella, Honingzwam, Braakrussula, Goudvinkzwam, Citroenamoniet, Radijsvaalhoed, Molenaar;

c) vogels: 55 waargenomen soorten met als meest opvallende: Kramsvogel, Ransuil, Buizerd, Sperwer (broedvogel), Roodborsttapuit, Vlaamse gaai, Waterhoen, Zwartkop, Grote bonte specht, Groene specht, Steenuil, Matkopmees.

Verdwenen soorten: Wielewaal, Vuurgoudhaantje, Hop, Oeverzwaluw. Opvallend was ook de verstoring van een 20-tal overwinterende Ransuilen, die in 1974-1975 door het uitdunnen van het bos verjaagd werden.

d) andere dieren: Wezel en Hermelijn houden zich hier schuil. Het aantal Eekhoorns is sterk teruggelopen. De konijnenpopulatie heeft erg geleden onder de myxomatose. Soms wordt een Haas gesignaleerd. Er zijn ook enkele nesten van statenvormende Rode bosmieren. Bij valavond kunnen vleermuizen worden waargenomen.

Inventarisaties gebeurden o.a. door Jeugd en Leefmilieu Aarschot, Natuur 2000, Wielewaal Hageland-Zuiderkempen, Sint-Jozefscollege, Jeugdraad Aarschot in de periode 1970-1990. De meeste gegevens zijn volgens mij echter al door de werkelijkheid achterhaald en een nieuwe en grondige inventarisatie zou wellicht (en jammer genoeg) een veel schraler beeld bieden.

D. Problemen

Ongeveer 40 jaar rondlopen in Meetshoven bezorgden mij een erg pessimistische toekomstvisie. Het gebied wordt ondanks de natuurlijke veer- en levenskracht door allerlei invloeden zo ingeperkt en versneden, dat de vraag rijst of het wellicht de bedoeling van de diverse eigenaars is om de aftakeling zo in de hand te werken, dat op een bepaalde dag tot algemene verkaveling kan worden overgegaan.

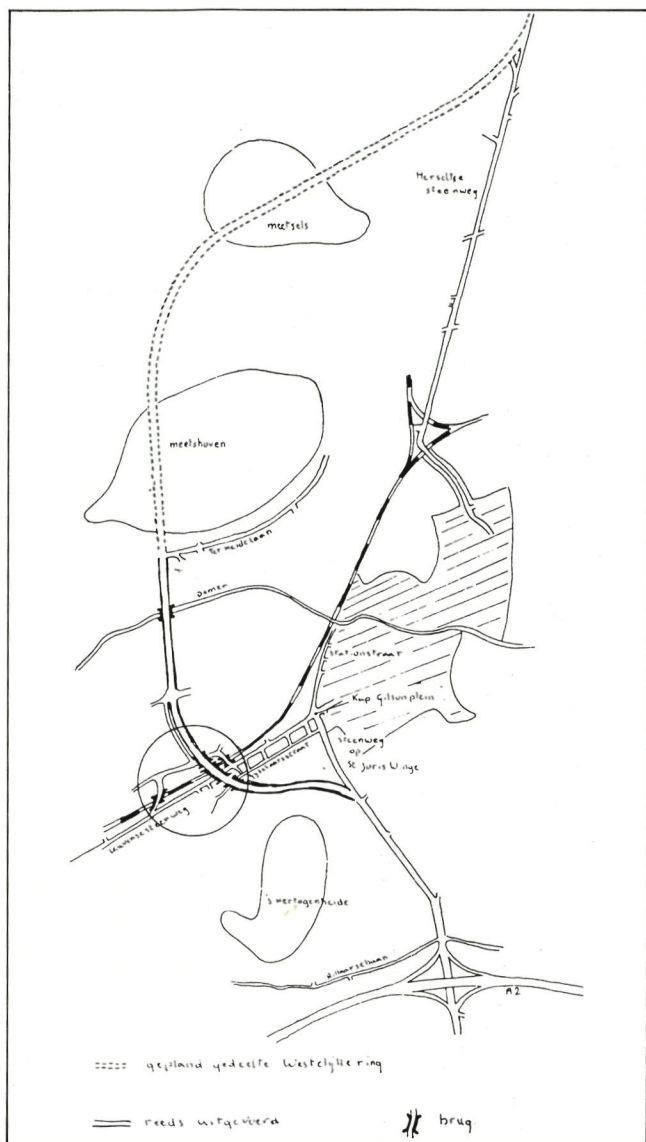
Beemdooievaarsbek

Foto: L. Kusters

Roodborsttapuit

A.C. Zwaga

Figuur 7

In dat verband werd ook de Aarschotse burgemeester Rik Daems aangeschreven en uit zijn brief citeer ik: "Wij betwijfelen ten eerste dat de plannen om de westelijke ring door te trekken ooit zullen uitgevoerd worden. Meetshoven is privé eigendom en de eigenaars laten het bos ernstig beheren door een specialist. Uit goede bron vernamen wij, dat de eigenaars van plan zijn om de dreven af te sluiten voor wagens. Het gerucht i.v.m. een eventuele uitbreiding tot industriegebied kunnen wij ten stelligste ontkennen".

Van dat doeltreffend beheer is alleszins zeer weinig te merken en heel wat omwonenden lieten mij al andere klokken horen: iedereen hakt, zaagt, scharrelt en snoeit maar wat aan. Complete vrachtwagenladingen hout verdwijnen geregeld (er is hier toch nooit controle en we moeten rap zijn voor het nieuwe bosreglement er is, dixit de beherende "specialist") en van een algemeen beheer is totaal geen sprake. De verloederende zet zich dan ook aan een altijd maar hoger tempo door.

Bepaalde delen zijn nochtans dringend aan onderhoud (en zelfs kap) toe, maar men beperkt zich vaak tot het grondig "opruimen" van struiken en planten onder de te dicht aangeplante sparren. Resultaat: een maanland-schap met verdrogende bomen boven een bruin naalden-tapijt zonder ondergroei. De diverse stormen zorgden

voor een echte ravage in de zompige delen en zelfs statige Beuken (die vaak onbeschermd de wind en de zon moeten trotseren) lieten het afweten. De hout-handelaars, die alles opruimden trokken een volgend spoor van vernieling en in bepaalde percelen verdwenen al de dikste bomen. Zelfs de beukendreef tegen het industriegebied aan vertoont nu gapende wonden (men zaagde er een aantal zogezegd gevaarlijke exemplaren om) na een jarenlange blootstelling aan de weers-omstandigheden.

De grootste eigenaar rooit lucratief percelen en doet zelfs vervangingspogingen met canadapopulieren! De voorbijge droge jaren brachten echter het hele bos serieuze littekens toe.

De hoofdwegen worden door stedelijke diensten steeds verder verhard en verbreed. De moderne mens moet toch van in zijn wagen aan natuurstudie kunnen doen en op topsnelheid door de dreven kunnen razen, mogelijk om te concurreren met de onvermijdelijke dwazen, die geregeld in het natuurgebied komen motorcrossen.

In 1984 sneuvelde een perceel bos aan de westzijde om omgevormd te worden tot landbouwgrond. In 1985 werd een kaalkapzone achter het Wit Toreke, ondanks herhaalde protesten, met prikkeldraad afgesloten en als oefenterrein voor een hondenclub gebruikt. Dit duurde tot 1989, nu is alles weer opgeruimd, maar vreemd genoeg hangen er sinds kort weer bordjes "Toegang verboden". Mogelijk is er een andere "club" op komst!

De nabijheid van de stad zorgt ook voor allerlei hinder. Er is eerst en vooral de industriezone, waaraan via onteigeningen ongeveer 35 ha werden opgeofferd. Een wandeling via de Meetshovenstraat (van oost naar west) biedt nu achtereenvolgens uitzicht op: een reeks woningen (ook binnen het natuurgebied werd al gebouwd), een radiatorenlakerij (geur-, lawaai- en lozingshinder kunnen dagelijks vastgesteld worden - er sijpelen vaak kleurige, schuimende substanties de bos-grachten binnen -), een grote stort- en opslagruimte voor bouwmaterialen (de vuilste rommel natuurlijk tegen het bos aan), een tenniscentrum in volle uitbreiding, een stortruimte voor afbraakmaterialen en een schroothoop van een garage. Beluister ondertussen het geraas van het verkeer (de A2-verbindingswegen zogen de jongste maanden het zwakke verkeer echt aan)... Meetshoven biedt inderdaad een gevarieerd schouwspel! Nog meer dreiging gaat uit van een eventuele uitbreiding van de westelijke omleiding; dan zou de verkeersdruk quasi onhoudbaar worden (fig. 7).

Er zijn onvermijdelijke storten: individuele sluikstortjes bij de vleet, maar ook de stedelijke ruimdiensten durven hun tanks al eens spoelen of ledigen in de drassige gebieden. Een hoek langs de Mechelbaan (vroeger stond hier een bouwsel, dat bejaarden gebruikten om kaart te spelen) wordt door de stad trouwens gebruikt als grindopslagruimte. Een voorbeeld dat wekt natuurlijk, net als een oud half overwoekerd stortterrein tegen de grens met Betekom aan, waar men vuilnis blijft depneren vlakbij een overwinteringsplaats van padden en salamanders. Ieder jaar organiseert men opruimacties en dan moeten telkens vrachtwagens vol vuilnis afgevoerd worden.

Wel houdt een gepensioneerd in opdracht van de hoofdeigenaar een oogje in het zeil, zodat sluikstorters, sprokkelaars en motorcrossers af en toe door de rijkswacht op hun nummer worden gezet. Dezelfde eigenaar verpacht echter ook sedert vorig jaar het jachtrecht over het gebiedje aan vrienden, zodat de

Honingzwam

Foto: L. Kusters

enkele Konijnen (en wellicht ook de wandelaars) af en toe door honden en schutters achtervolgd worden.

Te catalogeren onder menselijke domheid zijn: het sporadisch vangen van vogels, het vertrappen van mierennesten, het plukken van planten en paddestoelen om ze enkele meters verder weg te gooien en het doorkruisen van ieder perceeltje met paarden, mountain- en andere bikes (dit is te begrijpen, waar moet de Aarschotse recreant nog terecht?).

Een dringende rangschikking als beschermd landschap, van het gebied zoals het nu op het gewestplan is afgebakend, is onontbeerlijk om verdere verkaveling (er werden al verschillende aanvragen ingediend), onwettige bebouwing, ondoeltreffende bosbouw enz. drastisch te kunnen beteugelen.

De vele wandelaars, joggers en natuurliefhebbers uit de omgeving vragen trouwens niets liever. De esthetische, sociale en botanische waarde van Meetshoven is al bij herhaling onderstreept in petitie, artikelen en brochures.

Hopelijk zal al wie nu nog van de Meetshovense natuur geniet, ook helpen ijveren voor het behoud van een van de laatste groene bufferzones in het Hageland. De glorie ervan is al wel vergaan, maar het overblijvende moet beslist gered worden, wil men in Aarschot het woord "milieubewust" nog zonder schaamrood kunnen blijven gebruiken. Ik twijfel echter iedere dag meer aan de bereidheid van de betrokkenen om Meetshoven van de vernieling te redden. Uit de grond van mijn hart hoop ik dat de toekomst me ongelijk zal geven!

Wie een wandeling in het gebied wil ondernemen om de

gegevens van dit artikel zelf te controleren, mag altijd een beroep doen op de auteur.

Literatuur

- a) *Hagelands Groen* - Frans Bosmans (Federatie Leefmilieu Hageland).
- b) *Geschiedenis van Aarschot* - Lodewijk Liekens (1932).
- c) *De kroniek van Aarschot van Charles Millet (1957)* - Dr. P. De Fraine en W. Schroeve (Aarschotse Kring Heemkunde 1983).
- d) *Monografie Begijnendijk* - Interleuven Opbouwwerkproject (1987).
- e) *Stedelijk Museum Aarschot* (conservator A. Coeck).
- f) *Archief Collegiale Kerk O.L. Vrouw Aarschot* (conservator C. Van Haesendonck).
- g) *Een bezoek aan de stad Aarschot* - K. Rutgeerts (1937).

Uit d) werden enkele afbeeldingen overgenomen.

Addendum

Klachten over het verdwijnen van de Vlaamse bossen zijn welkom bij: Waakzaamheidscomité Vlaamse Bouwvereniging, Geraardbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode (Waakfoon 091/52 21 13). Kleine (sluik-)ontbossingen worden daar even nauwlettend opgevolgd als grote kappingen.

Volgens hun dossiers zijn golfterreinen en recreatie de grootste bedreiging (22,7 %), gevolgd door landbouw (21,3 %).

1 tot 2 % van de bossen in Vlaanderen verdwijnen jaarlijks, het gaat hier dus al sneller dan in het Amazonewoud, waar jaarlijks minder dan 1 % bos sneuvelt!

Noël Gijbels, Steyenhoflaan 11, 3130 Betekom,
tel. 016/56 93 46.

Uit het Wetstraatje

HET MESTDECREET : EEN NIEUWE STAP NAAR EEN ECOLOGISCH VERANTWOORDE LANDBOUW

In het Belgisch Staatsblad van 28 februari 1991 verscheen een decreet van 23 januari 1991 inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen.

Een eerste uitvoeringsbesluit werd gepubliceerd in het Belg. staatsblad van 8 maart 1991. Het bepaalt o.m. dat het decreet in werking is getreden 1 maart 1991.

1. De achtergronden van het decreet

Wat is nu de aanleiding tot dit nieuwe decreet?

Het Afvalstoffenplan 1991-1995 schetst bondig de toestand.

De problematiek van de mestoverschotten gekoppeld aan het steeds minder grondgebonden zijn van de intensieve veehouderij, wordt reeds jaren onderkend. De negatieve gevolgen voor het milieu en de landbouw worden steeds duidelijker. De dierlijke mest kan op zich goed als meststof gebruikt worden, maar een belangrijk gedeelte, namelijk bedrijfsmatige, seizoensale of regionale overschotten, worden zonder een directe relatie met de bemesting op het land gedumpt en kunnen als afval worden beschouwd.

De totale produktie van dierlijke mest in Vlaanderen in 1988 kan geraamd worden op 31,8 miljoen ton waarvan 10,3 miljoen ton afkomstig van het rundvee tijdens de weideperiode en 12,4 miljoen ton tijdens de stalperiode, 8,4 miljoen ton afkomstig van varkens en 0,7 miljoen ton van het pluimvee.

De berekende regionale mestoverschotten zijn enerzijds afhankelijk van de gehanteerde norm (fosfornorm of landbouwkundige stikstofnorm) en van de berekeningsbasis (bedrijf, gemeente, provincie).

Op korte termijn wordt in het mestdecreet een teeltnorm van 200 kg P_2O_5 /ha voor maïs en gras, en 150 kg P_2O_5 /ha voor de andere gewassen vooropgezet, naast een globale stikstofnorm van 400 kg N/ha. Bij deze korte termijnnorm zijn er berekend voor 1988, op gemeenteniveau, 1,7 miljoen ton overschotten, waarvan 1,2 miljoen ton in West-Vlaanderen. De overschotten worden uitgedrukt in ton mestvarkensmestequivalent, aangezien het voornamelijk mestvarkensbedrijven zijn die de mest niet op eigen grond kunnen afzetten. De concentratie aan 'bio-industriële' bedrijven draagt bij tot de regionale overschotten in de arrondissementen Tielt, Roeselare en Turnhout.

Op langere termijn (vanaf 2000) worden, bij een fosfornorm van 125 kg P_2O_5 /ha, de mestoverschotten geraamd op 3,6 miljoen ton, in de veronderstelling dat de veestapel niet verder toeneemt en dat het fosforgehalte in de mest daalt met 10 à 15 %.

Mesttransport en gebruik op het land als meststof is tot op heden de meest gebruikte en de meest economische oplossing om mestoverschotten weg te werken.

Problemen stellen zich voornamelijk bij het wegwerken van de varkensmengmestoverschotten, die ongeveer 90 % van het totale overschot vertegenwoordigen. Mengmesttransport uitgevoerd door landbouwers en loonwerkers is omwille van de huidige geringe praktijkwaarde (0-50 F/ton) door het overaanbod, zowel seizoenaal, als regionaal, praktisch beperkt tot de

onmiddellijke omgeving (2 à 3 km) en reikt sporadisch tot maximaal 20-30 km, waardoor de druk op het milieu in de overschotgebieden toeneemt.

Een optimaal gebruik van dierlijke mest en bijgevolg een hogere mestwaarde kunnen slechts verwezenlijkt worden als het gebruik van kunstmeststoffen worden verminderd.

In het noorden van de provincies Limburg en Antwerpen neemt de druk vooral toe door de invoer van mengmest en vaste kippemest, respectievelijk ongeveer 45.000 en 80.000 ton in 1989, vanuit Nederland. Deze druk zal in de volgende jaren nog toenemen door de strenger wordende Nederlandse mestwetgeving en de heffingvermindering bij export.

De mestoverschotten zijn van die grootte dat, in een eerste fase, minimum 600.000 ton varkensmest uit de lokale afzetmarkt van centraal-West-Vlaanderen moet worden gedistribueerd over een afstand van 75 à 100 km voor een gemiddelde kostprijs van ongeveer 200 F per ton mest. Afzetproblemen rijzen bij een strenger wordende bemestingsnormering waarbij er rekening mee wordt gehouden dat geen afzet van mestoverschotten in de grondwaterbeschermingszones plaatsvindt.

Zonder financiële stimuli, in functie van de kwaliteit van de dierlijke mest, komt transport over langere afstand niet op gang. Aangezien het uitrijden van mest seizoenaal gebonden is, zijn daarbij ook tijdelijke en relatief goedkopere opslagvoorzieningen noodzakelijk.

In afwachting van het mestdecreet werd reeds een eerste stap tot brongerichte maatregelen gezet door een richtlijn van december 1989 van de Gemeenschapsminister van Leefmilieu, navolgend op deze van 1987, met betrekking tot het weigeren van exploitatievergunningen voor nieuwbouw en uitbreiding van de als hinderlijk ingedeelde varkens-, mestkalveren- en pluiveebedrijven.

2. Het decreet van 23 januari 1991

Het decreet bevat verschillende specifieke hoofdstukken:

- ☐ de inventarisatie m.b.t. de mestprodukten;
- ☐ de doelmatige afvoer van mestoverschotten;
- ☐ de mestbank;
- ☐ de opbrenging van mest op de grond;
- ☐ mest uit het buitenland;
- ☐ heffing op mestoverschotten;
- ☐ toezicht en strafbepalingen.

2.1. Inventarisatie m.b.t. de mestprodukten

Iedere producent, d.w.z. iedere natuurlijke of rechtspersoon die een bedrijf waar vee gehouden wordt exploiteert, moet jaarlijks aan de mestbank aangifte doen van o.m.:

- ☐ het aantal stuks vee dat op het bedrijf wordt gehouden;
- ☐ de tot het bedrijf behorende oppervlakte cultuurgrond;
- ☐ de opslagcapaciteit voor mest op het bedrijf;
- ☐ de hoeveelheden mest die in het voorbije jaar op het land werden gebracht of verhandeld;
- ☐ de wijze waarop de geproduceerde mest zal worden afgezet (opbrenging op een of andere cultuurgrond, aangeboden aan de mestbank, uitgevoerd of gestockeerd op het eigen bedrijf).

2.2. Regels betreffende de doelmatige afvoer van mestoverschotten

Voor de mestoverschotten van een bepaald bedrijf voor een bepaald jaar, moet de producent kunnen bewijzen dat deze overschotten gedurende dat jaar op ecologisch verantwoorde wijze werden afgevoerd van het bedrijf of erin werden opgeslagen.

Elke producent van mest moet de in zijn bedrijf geproduceerde mest afzetten volgens de bepalingen van het decreet.

Dit kan gebeuren :

- ☐ hetzij, in de eerste plaats, door de mest te vervoeren met eigen vervoer naar tot het eigen bedrijf behorende cultuurgrond, waarbij de onder punt 2.3. hierna vermelde voorschriften moeten worden nageleefd.
Men schat dat ongeveer 50 % van de geproduceerde mest aldus kan worden gebruikt.
- ☐ hetzij door de mest af te zetten bij andere gebruikers (d.w.z. alle personen die een bedrijf exploiteren waar meststoffen op de tot dat bedrijf behorende cultuurgronden worden opgebracht) gelegen in de gemeente waarin het bedrijf van de producent gelegen is of in een aangrenzende gemeente.
Men schat dat ongeveer 80 % van de mestoverschotten d.w.z. wat niet op eigen bedrijf kan bewerkt worden, op deze manier zullen worden verwijderd van bedrijven.

Het vervoer van deze mestoverschotten mag alleen gebeuren met een door de mestbank goedgekeurde schriftelijke overeenkomst.

Belangrijk is dat, in de gemeenten of arrondissementen met mestoverschotten, van bepaalde producenten van mest de afzet van hun mestoverschot kan worden beperkt in een zone rond deze bedrijven. Zij moeten dan het mestoverschot over een bepaalde afstand vervoeren, goedgekeurd door de mestbank :

- ☐ hetzij door de mest te vervoeren naar verder afgelegen gebruikers door daartoe door de mestbank erkende vervoerders.
Men schat dat ongeveer 15 % van de geproduceerde mestoverschotten op deze wijze zullen worden vervoerd.
- ☐ hetzij door de mest aan de mestbank af te staan, die deze overschotten kan stockeren.
Dit zou naar schatting gelden voor ongeveer 5 % van de mestoverschotten.

2.3. Voorschriften voor het opbrengen van mest op grond

De hoeveelheid dierlijke en andere meststoffen samen die op cultuurgrond maximaal mag worden opgebracht is beperkt tot :

- 1° de hoeveelheid uitgedrukt in stikstof: 400 kg per ha en per jaar;
- 2° de hoeveelheid uitgedrukt in difosforpentoxyde :
 - ☐ 200 kg per ha en per jaar voor cultuurgrond waarop snijmaïs of gras wordt geteeld;
 - ☐ 150 kg per ha en per jaar voor cultuurgrond waarop gewassen andere dan snijmaïs en gras worden geteeld.

In afwijking daarvan kan de Vlaamse Executieve met het oog op de bescherming van het leefmilieu bij gemotiveerd besluit aan gebruikers beperkingen of verbod opleggen voor de opbrenging van meststoffen op bepaalde cultuurgronden op basis van ontledingsresultaten van genomen grondstalen.

De opbrenging van dierlijk mest op andere grond dan cultuurgrond is verboden. Het is eveneens verboden dierlijk mest te lozen of te storten in openbare rioleeringen, in oppervlaktewateren alsmede op openbare wegen, bermen en op alle plaatsen andere dan cultuurgronden (art. 16).

Cultuurgrond is grond in vaste ligging die wordt gebruikt als voedingsbodem voor land- en tuinbouwgewassen en voor boomkwekerijen. Bosgronden, heiden, enz. worden niet als cultuurgrond beschouwd.

De opbrenging van dierlijke mest op cultuurgrond is verboden (art. 17):

1° op alle zon- en feestdagen en gedurende de periode van 15 mei tot en met 1 november op werkdagen vóór 8 uur en na 19 uur;

2° gedurende de periode van 2 november tot en met 15 februari (geldt vanaf 1 maart 1992);

3° wanneer bedoelde cultuurgrond overstroomd, bevroren of met sneeuw bedekt is.

De op cultuurgrond opgebrachte dierlijke mest dient binnen 24 uur te worden ondergewerkt, behoudens wanneer het gaat om een bemesting van beteelde cultuurgrond.

De Vlaamse Executieve kan bij met redenen omklede beslissing afwijkingen toestaan van die verbodsbepalingen, behalve wat de bevroren, besneeuwde of overstroomde grond betreft.

De uitzonderingen gelden:

1° in geval van uitzonderlijke weersomstandigheden, voor het hele grondgebied van het Vlaamse Gewest of voor delen ervan; die vergunning dient de periode en gebieden te vermelden waarvoor de verleende afwijking geldt;

2° voor de opbrenging van meststoffen op cultuurgrond die gedurende bedoelde periode van 2/11 - 15/2 is beteld.

De Vlaamse Executieve kan bijkomende regels met betrekking tot het opbrengen van dierlijke mest op cultuurgrond vaststellen voor:

1° de opbrenging van dierlijke mest op hellingen;

2° de opbrenging van dierlijke mest op drassige grond.

3° de minimumafstand tussen de oppervlaktewateren en de cultuurgrond waarop dierlijk mest wordt opgebracht.

Voor gewestgrensoverschrijdende bedrijven worden bijzondere regels gesteld voor de doelmatige afvoer van mestoverschotten.

2.4. De Mestbank

Deze wordt beheerd door de Vlaamse Landmaatschappij. Diverse heffingen worden in het decreet vastgesteld voor mestoverschotten geproduceerd op een bepaald bedrijf.

De inning van deze heffingen gebeurt door de Mestbank.

3. Enkele voorlopige conclusies

- ☐ Het decreet is een belangrijke stap naar een ecologisch verantwoorde milieukwaliteit, wat een verdere invulling betekent van het Natuurontwikkelingsplan voor Vlaanderen 1990-1995.
- ☐ De nieuwe maatregelen zullen echter heel wat technische controles en papierwerk meebrengen.
- ☐ Talrijke facetten van deze zeer technische materie zullen aan de doorsnee-burger ontsnappen, zelfs zo hij een stevige natuurkennis bezit. Toch bevat het decreet een aantal algemene verbodsbepalingen waarvan de overtreding op het terrein eenvoudig vast te stellen is.
- ☐ Belangrijk is dat het decreet duidelijk stelt dat alleen cultuurgrond in aanmerking komt om mest op te brengen. Biologisch waardevolle gronden, niet bestemd voor land- of tuinbouw, mogen daartoe niet worden gebruikt en mest mag niet in riolen, oppervlaktewateren, enz. worden gedumpt.
- ☐ Het toezicht wordt uitgeoefend zowel door lokale (burgemeester) als door gewestelijke (ambtenaren van de milieuspectie) diensten. Deze laatste worden zo ingericht dat zij dag en nacht zullen kunnen ingrijpen, wat het opvolgen van klachten ten goede moet komen.
- ☐ De nestproductie aan de basis wordt niet aan banden gelegd.

4. Documentatie

- ☐ Afvalstoffenplan 1991 - OVAM, Kan. De Deckerstraat 22-26, 2800 Mechelen.
- ☐ Belg. Staatsbladen van 28 februari en 8 maart 1991.
- ☐ Mondelinge toelichting bij het mestdecreet door R. DE PAEPE, inspecteur-generaal bij de Vlaamse Landmaatschappij.

S. Tys

ZOEKERTJES

Zoek groep natuurliefhebbers om samen regelmatig de natuur in te trekken op verkenning, binnen- en buitenland. L. Grondelaers, Bosdreef 31, Merelbeke, tel. 091/31 76 53.

TE KOOP:

Leitz 10 x 40, 6 jaar, in zeer goede staat.

Vraagprijs: 20.000 F.

Buyss Patrick, Bosstraat 44, 2500 Lier, tel. 03/480 82 12.

TE KOOP:

Wielewaaajaargangen 1978-1983 in stevige banden.

Totaal 1.500 F.

Paul Debrye, Broedersblok 48, 3300 Hakendover.

TE KOOP GEVRAAGD:

Meisje van 14 is gefascineerd door het kleine en is daarom op zoek naar een goede stereo-microscop.

Haar spaarvarken betaalt graag een redelijke prijs.

Schrijven naar: Lies Helsloot, Boskant 6, 9790 Elsegem of bellen ('s avonds) naar 056/68 89 24.

Slachtoffer van zijn faam: de Slechtvalk

R. De Lust

Het verspreidingsgebied van de Slechtvalk is onder die van de roofvogels, één van de allerruimste. Maar dat betekent niet, dat hij ook één van de talrijkst voorkomende soorten is.

Omdat hij aangetroffen wordt in quasi alle continenten, Antarctica uitgezonderd, spreekt het haast vanzelf, dat hij niet bepaald kieskeurig is in de karakteristieken van zijn leefterrein, zijn biotoop.

De Slechtvalk is gedetermineerd op het slaan van een vliegende prooi. Anders dan Havik en Sperwer, die hun prooi a.h.w. in horizontale lijn bejagen (zoals A.B. Wigman het tekenend uitdrukte), stoot *Falco peregrinus* als een vallende steen naar het doelwit, geeft die een doodsklap en slaagt er vaak in, het in zijn val mee te graaien.

Slechtvalken nestelen op rotskliffen, minder vaak op anderssoortige hoge plaatsen en zelden in bomen. Ze worden te eens op gebouwen breedend aangetroffen. Vanop zo'n hoge zit, is het eenvoudig snelheid te halen met het oog op een duizelingwekkende stootvlucht. Maar die observatieplaats verschaft ook voordelen bij een tijdig opsporen van vliegende prooien: zorgvuldig inschatten van de beoogde aanval, lang vooraf ontdekken van de argeloze duif, meeuw, eend, reiger, zang- of waadvogel, zitten ingebed in het vrijwel onveranderlijk kiezen van hoge uitkijkposten. Terzelfdertijd wordt vandaar een gunstige positie in hogere vluchtbanen gesitueerd. De wegschietende valk bevindt zich dus automatisch daår, waar hij de prooi onder zich ziet, mogelijk een moment ongezien kan peilen en zich dan kan laten vallen, letterlijk met deels dichtgevouwen vleugels. Slechtvalken kunnen in feite opereren in tal van terreinen. Aan rotsachtige kusten, in vlakten tussen hoge heuvelruggen, in valleien tussen steilen wanden, in open of halfopen terreinen met hoge bomen, masten of pylonen. Eens ze snelheid halen, zoeken ze zelfs wijdopen akkergebieden op, waar ze hun slachtoffer met totale verrassing slaan.

Feitelijk passen Slechtvalken zich soepel aan terreintypes aan waar men ze eigenlijk minder zou verwachten. Bosranden in de taiga, maar ook savannen zijn hen niet vreemd (de geografische variant *Falco per. calidus* dan). Als hij zelfs op de arctische toendra jaagt en wel eens in duinen aangetroffen wordt, is het duidelijk dat die vogel bij machte is, zich in te passen in méér ecosystemen.

Altijd zijn hoge jachtvlucht in gedachte houdend, is het zonder meer duidelijk, dat de Slechtvalk ook in de terreinen, vlug hoogte moet kunnen winnen en daarenboven binnen de kortste tijd op kruissnelheid moet komen. Wie nog nooit de 'kick' van een slechtvalkenjacht ervoer, moet zich toch al bewust worden van de kracht, vinnigheid en vliegkunst die *Falco peregrinus* typeren. Hoft het nog aangestipt, dat hij over een uitzonderlijk scherp en vèr-dragend gezichtsvermogen beschikt?

Fysiek is de Slechtvalk alleszins een 'gebalde' constructie, een vechtmachine die in alles is toegespitst op vlug ontdekken van een prooi, op het feilloos uitzetten van de eigen vlucht er naartoe, op het precieze, dus meest geschikte ogenblik van zijn toeslaan. Natuurlijk, ieder levend organisme draagt opmerkelijke, zeer specifieke lichaamskenmerken mee, die het op een eigen manier voorbestemmen op de 'struggle for life'. Misschien wordt onze bewondering voor dergelijke 'evolutief geprinte' eigenschappen, nog aangesterkt als het om roofvogels als deze gaat. Snelheid van uitvoering, timing en inzet van spierkracht, ogendetectie, manoeuvreerkunst en quasi feilloosheid, benaderen de perfectie.

Een waarneming van een Slechtvalk onder beste omstandigheden, verzoent iedere Vlaamse ornitholoog met mindere dagen. Zijn stijgvucht op meppende vleugels, de dreiging van zijn cirkelende klimbogen, de plotse zwenking naar een keerpunt en dan die verschrikkelijke duik die soms nog gedwongen omgebogen wordt, dikwijls toch eindigt in de fatale klap, wekt bewondering, verbazing ook, geestdrift eigenlijk! In valkeniersmidden duidde men de Slechtvalk als de 'koninklijke', samen met de Giervalk. Zijn jachtvlucht is fenomenaal.

Is zijn uiterlijk dat niet evenzeer? De koptekening is fascinerend. De kleur en de vlekking van borst, buik, rugzijde en 'broek' is verfijnd. Er zijn geen benale kanten aan die vechtjas. Wie een Slechtvalk op z'n roest mag observeren, geniet een privilege. Zo'n buitenkans wettigt volgehouden gluurdrift, vrienden. Temeer daar we een nestelend paar buiten ons volgestouwde Laagland moeten zoeken en ons tegelijk moet bewuste van een ontzueterende schaarsheid, overal in West- en Midden-Europa. Bovendien vermag zelfs Scandinavië de meest bezadigde verwachtingen niet meer waar te maken. Die ooit wel talrijk over Europa verspreide valk, is geslachttofferd aan eiverzamelaars, valkeniers, jagers en ten onder gegaan aan vergiftiging in de periode 1950-1970. De huidige bestandslijst is dus teneerdrakkend de negatieve evolutie des te meer. Spanje (2000 p. ??) en de Sovjetunie (1000 p. ??) herbergen nog een populatie die de schamelheid van alle andere Europese landen in de schaduw stelt. Met hoeveel voldoening mogen of moeten we die schaarse, meestal winterse waarnemingen in onze gewesten dan wel koesteren? In een notedop nog enkele gegevens toch. Spanwijdte ± 1 m, lichaamslengte 35 tot 48 cm. Het wijfje is ongeveer 1/8 groter dan het mannetje. Beiden zijn geblokt gebouwd, met vleugels die een opmerkelijke brede basis hebben. Cramp et al. (1980) toetsen het vliegbeeld aan dat van de Noordse stormvogel en dat lijkt me een treffende verwijzing!

De Slechtvalk jaagt bij uitstek op (vaak grote) vogels zowel boven zee als boven land. Hij is een spreekwoordelijke duivenjager (geweest!). Hij eet snel en laat een groot gedeelte van de prooi verder onaangeroerd. Karakteristiek daarbij is, dat de vleugel- en schouderpartij intact blijft. Vooral hersenen en borstvlees worden weggescheurd. Het sociale gedrag werd intens bestudeerd en is bijzonder attractief, maar bovendien erg veelzijdig, omwille van een rijke lichaamstaal.

Zuiderse vogels zijn vaak standvogel en het zijn vooral vogels uit het Hoge Noorden die naar West- en Midden-Europa afzakken. Toch zijn zelfs de Scandinafse vogels dikwijls weinig tot migratie bereid. Finse vogels trekken wel geregeld tot de Balkan.

Scandinaafse broedvogels nesten in mei-juni en einde juli zijn de jongen meestal uitgevlogen. Het nest is een beschut platform op een rotsrichel, soms een oud kraaiennest. Er wordt geen materiaal aangevoerd. De legfels bevatten 1 tot 4 eieren en het wijfje broedt. Wel zal het mannetje jongen beschutten bij slecht weer. De eieren zijn juwelen, zeldzaam, te kostbaar. Ieder doelbewust nestzoeken is een potentiële moord. Mijn goede vriende Henning Pedersen uit Viborg, ontdekte enkele jaren geleden een Slechtvalkennest in Midden-Engeland. Hij achtte het zijn plicht dat onmiddellijk te melden bij de RSPB. Men kwam argwanend ter plaatse, verbeet een gevoel van onbehagen over eigen onachtzaamheid en verbood mijn vriend nog langer ter plaatse te blijven. Het broedgeval wat er totdantoe volkomen onbekend. Vang je dus een (broedende) Slechtvalk in je kijker-glazen, geniet dan mijn vriend,en verdwijn.

R. David Digby

Activiteitenkalender

-b- = begin
-l- = einde
-l- = leiding
-m- = mee te brengen

JULI

2

Gent. Plantenwerkgroep: inventarisatie in hok C2 58 24, Meienbroek te Lovendegem, kennismaking met plaatselijke flora. -b- 18.30 u. Kerk van Lovendegem. -l- J. Van Den Haute. -e- 20.30 u.
Oostende. Zevendaagse reis naar Lake District en Yorkshire Dales (van 02/07 t.e.m. 09/07). -b- 17 u. Parkeerterrein J. Bauwensschool, Oostende (info: 059/30 22 09 -l- F. Devos).

3

Noord-Limburg. Natuurexploratie: bloemen en kalkminnende planten. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel. -l- M. Geboers. -e- 16.30 u.

6

Demer en Dijle. Broedvogelinventarisatie in Haachts Broek (info: J. De Meirman 016/60 09 15). -b- 9 u. Station Wespelaar. -l- J. De Meirman. -e- 12 u.

Denderland. Beheerswerken in reservaat "Wellemeersen": maaien van natte hooiweide. (info: N. De Meester 052/21 09 21. -b- 9 u. Café Den Hert, kruispunt Stwg. op Ninove met Wellemeersenstraat te Welle. -l- P. Van den Brecht. -e- 17 u.

Geraardsbergen. Avondwandeling in Smeerebbe (Geraardsbergen). -b- 19 u. Kerk van Smeerebbe. -l- R. Stevens. -e- 22 u.

Maasland. Wandeling langs oude kanaalarm: zang- en biotoopstudie, nadien barbecue in feestweide. (250 F, 100 F kinderen). -b- 16.45 u. Oude Baan 44 A, Lanklaar. -l- M. Stevens. -e- 19 u. -m- Inschrijven M. Stevens 011/75 56 52 vóór 30 juni 91.

Nat. Werkgr. Botanie. Inventarisatie van een KM hok nabij Brugge: hooilanden en polderbos. -b- 9 u. Brugs Kerkhof, Parking Blauwe Toren. -l- H. Lecomte. -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick en drank.

Nete en Aa. Beheerswerken in reservaat Neerhelst te Larum. -b- 7.50 u. parking De Lindekens, Bouwel, 8 u. parking Klein Sas, Herentals, 8.10 u. kerk van St. Jozef, Olen. -l- E. Vercammen. -e- 16 u.

Schelde - Leie. Avondstemmingstocht te Nokere: speciale aandacht voor uilen. -b- 19 u. Kerk Nokere. -l- L. Kinds. -e- 22 u.

7

Aalter. Plantenwandeling in het heidereservaat: toelichting beheer en speciale aandacht voor flora van vochtige heide. -b- 9 u. Hoeve Drongengoed, Drongengoedweg 9, Ursel (info: E. Vanaelst 091/74 59 86. -l- E. Blondia. -e- 11.30 u.

Antwerpen-Centrum. Dagwandeling rond Eikevliet en Wintam op zoek naar zangvogels en zomerbloeiërs. -b- 10 u. Kerk Eikevliet. -l- R. Huysmans. -e- 17 u. -m- picknick.

Antwerpen-Zuid. Natuurwandeling door de Herentalse bossen met vogel- en plantendeterminatie. -b- 8 u. (eigen wagens) Station Oude God, Mortsel, 8.30 u. parking van speeltuin "Kruisberg" Herentals. -l- F. De Cock. -e- 17.30 u. -m- kijker, loep, flora's, vogelgidsen, voedsel en drank.

Denderland. Maandelijks Osbroekwandeling: zomerbloeiërs in de kruidlaag. -b- 10 u. Cafetaria Osbroekstadion, Burg. Blanckaertdreef te Aalst. -l- A. Geerts. -e- 12 u.

Gent. Dagtocht naar de streek van St.-Amand: bezoek aan Fôret de Raimies (parc naturel régional) en Mare à Goriaux (ornith. reserv.) -b- 7 u. St-Pietersplein, Gent. -l- K. Van Beirs. -e- 19 u.

Geraardsbergen. Vacantieuitstap naar de Oostkantons. -b- 7 u. Markt Geraardsbergen (vervoer kostendelend of eigen wagens) info: 054/41 61 18 of 02/525 24 86. -l- L. Van Der Trappen. -e- 23 u. -m- uitstap gaat niet door bij regen, info: tel. gids V.D. Trappen.

Mol. Natuurbeleving: fietstocht langs en door natuurgebieden in de grensstreek. -b- 13.30 u. Brug Sas 3 - De Maat (weg Mol-Postel). -l- J. Sas. -e- 17.30 u.

Noord-Limburg. Natuurexploratie: bloemen en kalkminnende planten. -b- 10 u. Bredase Dijk, Lommel kolonie. -l- V. Wijnen. -e- 12.30 u.

Schelde - Leie. Trietseling van Aarschot naar Diest: met trein, fiets en te voet naar Hageland en Demervallei. Bezoek aan Schulensbroek. -b- 8 u. inschr. Paul Van Ceunebroeck vóór 15/06 tel. 055/31 75 38. -l- P. Van Ceunebroeck. -e- 18 u.

9

Denderland. Werkgroep botanie: inventarisatie KM hok D3 38 43, Mespelare (Hoge Donk), aanleren van het determineren. -b- 18.30 u. Parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst (gratis carpooling). -l- P. Van den Brecht. -e- 22 u.

10

Noord-Limburg. Natuurexploratie: bloemen- en bomenstudie. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel. -l- M. Geboers. -e- 16.30 u.

11

Gent. Plantenwerkgroep: inventarisatie van hok C3 51 22, Hulleke te Sleidinge: kennismaking met plaatselijk flora. -b- 18.30 u. Oud station, Weststraat te Sleidinge. -l- J. Van Den Haute. -e- 21.30 u.

12

Noord-Limburg. Zomerstudiekamp: (12 juli tot 28 juli) in Spaanse Pyreneeën en Ebrodelta. -b- . -l- A. Mertens.

13

Demer en Dijle. Broedvogelinventarisatie in Haachts Broek (info: J. De Meirman 016/60 09 15). -b- 9 u. Station Wespelaar. -l- J. De Meirman. -e- 12 u.

Klein-Brabant. Maaien van het reservaat Orchis. -b- 9 u. Orchis, Boskant, Bornem. -l- K. Grolus. -e- tot het bittere einde

Lier. Week-end (13, 14, 15 juli) van werkgroep Botanie te Huy-Tihange: inventariseren van een drietal kilometerhokken. -b- 8 u. Station Lier (inschr. 1000 F op rek. 001-0279268-81, De Jonghe Mylstraat 179, Duffel, vóór 01/07/91). -l- A. De Jonghe. -e- 15/07/91

Ninove. Beheerswerken in de Venebroeken te Ninove: selectief maaien, schonen van afwateringsgrachten, herstellen van bedrading. -b- 9 u. bij de conservator, Brakelsesteenweg 122, Ninove. -l- J.-P. De Mulder. -e- 18.15 u. -m- beheersmateriaal wordt door organisatoren meegebracht.

Schelde - Leie. Planteninventarisatie langsheen spoorweg en Zouwebeek te Olsene. -b- 14 u. Kerk Olsene. -l- K. De Waele. -e- 17 u.

14

Antwerpen-Zuid. Voormiddagwandeling in Blommerschot: natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie. -b- 8 u. Station Oude God, Mortsel (eigen wagens). -l- F. De Cock. -e- 12.30 u. -m- Verrekijker, wandelschoenen volstaan bij droog weer.

Geraardsbergen. Vlinderwandeling in de Rietbeemd (alleen bij zonnig weer). -b- 14.30 u. Sanatorium, Geraardsbergen. -l- W. Van der Meulen. -e- 17.30 u.

Klein-Brabant. Keren van het hooi in het reservaat Orchis (van 14/07 - 20/07) (info: 03/889 79 03). -b- 19 u. Orchis, Boskant, Bornem. -l- K. Grolus. -e- 20 u.

Mandelstreke. Wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoek". -b- 9.30 u. Ingang reservaat, kanaal Roeselare-Leie te Ingelmunster. -l- P.Desmet. -e- 12 u.

Merelbeke - Melle. Avondwandeling in het Liedermeerspark met bezoek aan het vogelasiel, het natuurreservaat en zoektocht naar glimwormen. -b- 20 u. Vogelasiel, Liedermeersweg 14, Merelbeke. -l- G.De Meulemeester. -e- 24 u.

Mol. Libellenexcursie Postel-Den Diel-De Maat: initiatie in het determineren van libellen. -b- 9 u. Brug 2 Postel Ter Heyde (weg Retie-Postel) (Daguitstap, afbreken 's middags is mogelijk). -l- M.Van Mierlo. -e- 16.30 u. -m- Picknick, tabel, loep.

Westkust. Wandeling langs spoorwegberm (bloemen en kruiden) en omliggende weiden en akkers (broedgebied voor weidevogels). -b- 14 u. Markt, Nieuwpoort, 14.10 u. Spoorwegberm, Nieuwpoort. -l- M.Madou. -e- 16.30 u.

Zuid-West-Brabant. Natuurwandeling Ronquières : thema : amfibieën. -b- 13.30 u. Lombeek : Sas kanaal Brussel-Charleroi. -l- B. Carrette. -e- 18 u.

17

Noord-Limburg. Natuurexploratie: bloemen en vogels. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel. -l- M.Geboers. -e- 16.30 u.

18

Schelde-Leie. Fietstocht langs oude Schelde-armen en waterrijke biotopen. Thema : libellenstudie. -b- 14 u. Ohio-brug te Eine. -l- J.Heviweg. -e- 17 u. -m- Bij regen gaat activ.niet door.Info:gids 055/31 49 56.

19

Meetjesland. Avondwandeling: op zoek naar glimwormen. -b- 21 u. Markt Eeklo (info: C. Bruggeman 091/77 71 40). -l- C.Bruggeman. -e- 23 u.

20

Demer en Dijle. Broedvogelinventarisatie in Haachts Broek (info: J.De Meirsmen 016/60 09 15). -b- 9 u. Station Wespelaar. -l- J.De Meirsmen. -e- 12 u.

Netevallei. Beheerswerken in de Goren: maaien en hooien om de berkenopslag terug te dringen. -b- 13.30 u. Kaasstrooimolen te Buggeneinde (Heist-o/d-Berg) (info:W.Wouters: 015/24 25 73). -l- F.Valvekens. -e- 17 u.

21

Lier. Wandeling rond het fort van Edegem en bezoek aan het karnemuseum en het Antwerpse tram- en autobusmuseum. -b- 13.45 u. Station Lier. -l- P.Selderslaghs. -e- 17 u. -m- stevig schoeisel.

Mol. Daguitstap naar St.-Pietersberg (Kanne): vlinderexcursie. -b- 8.30 u. Markt Balen (eigen vervoer, kostendelend). -l- F.Vreysen. -e- 16 u. -m- determinatiegidsen, loep.

Nete en Aa. Insekentocht aan spoorlijntje Weelde Statie. -b- 13.15 u. parking Klein Sas.Herentals, 13.30 u.kerk Lille. -l- G.Loos. -e- 16.30 u.

s'Heerenbosch. Fietstocht naar Dendermonde en Aalst: aandacht voor landschap en cultuur; eventueel boottocht (afh.van aantal deelnemers). -b- 10 u Station Buggenhout (info: W.Van Ingelgem 052/33 23 81). -l- W.Van Ingelgem. -e- 18 u.

23

Denderland. Werkgroep botanie: inventarisatie KM hok D3 58 13 te Aalst (oud zwembad): aanleren van determinatie. -b- 18.30 u. Parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst. -l- P.Van Den Bremt. -e- 22 u.

Gent. Plantenwerkgroep: inventarisatie in hok C3 52 12, Rijbroek te Evergem: kennismaking met plaatselijke flora. -b- 18.30 u. Kerk van Evergem. -l- J.Van Den Haute. -e- 20.30 u.

24

Noord-Limburg. Natuurexploratie: bomen en kalkminnende planten. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel. -l- M.Geboers. -e- 16.30 u.

27

Antwerpen- Zuid. Fietstocht langsheen het Waterwegenpad met bezoek aan Prov.Domein Vrieselhof en natuurwandeling van 10 tot 11 uur. -b- 9 u. Station Oude God, Mortsel, 9.40 u. Kerk Oelegem. -l- T.Wuyts. -e- 18 u. -m- picknick en reparatiegerief.

Demer en Dijle. Broedvogelinventarisatie in Haachts Broek (info: J.De Meirsmen 016/60 09 15). -b- 9 u. Station Wespelaar. -l- J.De Meirsmen. -e- 12 u.

Lier. Werkgroep botanie inventariseert Troostenbergbos, KM hok D5 56 32 in het Hageland. -b- 8.15 u. Station Lier. -l- A.De Jonghe. -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick en drank.

Mechelen. Bezoek aan het natuurreservaat Mechelsbroek. Beheerswerken: voorbeelden. -b- 9 u. Ingang reservaat. -l- De Weerd. -e- 12 u.

28

Antwerpen-Centrum. Namiddagwandeling in Schildepark, natuurwandeling en bezoek aan de bijentuin. -b- 13.30 u. ingang Schildepark, hoek Rodedreef en Bellevuedreef. -l- A.Maes. -e- 17 u.

Brechtse Heide. Fietstocht richting Rijkervorsel. -b- 13.30 u. Gemeentehuis, Turnhoutsebaan, Schilde, 13.50 u. Toverfluit, Kapellei 264, Halle. -l- M.Wens. -e- 18 u.

Klein-Brabant. Plantenstudietocht in de vallei van de Molenbeek met aandacht voor de plantengemeenschappen van beekvalleien. -b- 9 u. Kerk te Kalkfort Puurs. -l- R.Segers. -e- 12 u.

Mandelstreke. Wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoek". -b- 9.30 u.ingang reservaat, kanaal Roeselare-Leie te Ingelmunster. -l- L.De Cooman. -e- 12 u.

Zwalmvallei. Algemene landschapswandeling met aandacht voor planten- en insectenwereld. -b- 14 u. Kerk Meilegem. -l- F.De Waele. -e- 17 u.

31

Noord-Limburg. Natuurexploratie: bloemen en kalkminnende planten. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel. -l- M.Geboers. -e- 16.30 u.

AUGUSTUS

1

Gent. Plantenwerkgroep: inventarisatie in hok C3 53 11, Tuindorp-Henryville te Evergem: kennismaking met plaatselijke flora. -b- 18.30 u. Houthandel Van Hoorebeke, Langerbrugge, Gent. -l- J.Van Den Haute. -e- 20.30 u.

2

Aalter. Determineren van nachtvlinders in het Drongengoed. -b- 22.30 u. Restaurant "De Pilkem", Urselseweg 183, Ursel (info: E.Vanaelst 091/74 59 86. -l- M.Van Opstaele. -e- 00.00 u.

Netevallei. Bespreking van een plantenfamilie: veldkenmerken worden toegelicht en uitgebreide illustratie met prenten en levend mat. -b- 20 u. Wielewaallokaal, Leopoldlei 81, Hallaar. -l- R.Vertommen. -e- 22.30 u.

Ninove. Avondwandeling in Lebeke: aandacht voor fauna en flora o.l.v.natuurgidsen + aandacht voor cultuur-historisch gedeelte. -b- 19 u. Kerk van het gehucht Lebeke te Outer. -l- A.D'Homme. -e- 22 u.

3

Demer en Dijle. Broedvogelinventarisatie in Haachts Broek (info: J.De Meirsmen 016/60 09 15). -b- 9 u. Station Wespelaar. -l- J.De Meirsmen. -e- 12 u.

Geraardsbergen. Diavoorstelling over uilen. -b- 20 u. Koetshuis, Geraardsbergen. -l- K.Steenhoudt. -e- 23 u.

Lier. Beheerswerken in de Steenbeemden (zaterdag 3/8) en in het zomerkloekjesreservaat (zondag 4/8), o.a. maaien. -b- telkens om 9 u. en 14 u. Badhuis te Emblem (Netebrug aan weg Emblem-Kessel). -l- M.Vermeylen. -e- 12 u en 17 u. -m- werkmateriaal ter plaatse.

Nat. Werkgr. Botanie. Inventarisatie van het KM hok rond Vette-Meersbos. -b- 9 u. Moerbeke, Eksaarde Kerk. -l- De Meirsmen. -e- 17 u. -m- loep, flora, picknick en drank.

Aalter. Plantenwandeling langs de Drongengoedweg : wegberm met kleiige ondergrond, huisvest meer dan 200 planten. -b- 9 u. Hoeve Drongengoed, Drongengoedweg 9, Ursel (info: E.Vanaelst 091/74 59 86). -l- E.Blondia. -e- 11.30 u.

Antwerpen- Zuid. Reigersbos Berendrecht en Zandvliet: natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie. -b- 8.30 u. Station Oude God, Mortsel (eigen wagens), 9 u. Berendrecht, parking achter Kerk. -l- J.Antoni. -e- 12.30 u. -m- picknick.

Antwerpen- Zuid. Reigersbos Berendrecht en Zandvliet : natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie. -b- 13.30 u. Gildenhuis Spaanse Molenstraat (dorpsplein Zandvliet). -l- J.Antoni. -e- 17 u. -m- picknick.

Denderland. Werkgroep botanie: inventarisatie van KM hok E4 11 11, Erembodegem (Ten Bos); aanleren van determinatie. -b- 8.30 u. Parking stedelijk kerkhof, Leo de Bétunelaan, Aalst (gratis car-pooling). -l- P.Van den Bremt. -e- 12 u.

Denderland. Maandelijks Osbroekwandeling: Zomertooi van bomen en struiken.(info: N.De Meester 052/21 09 21). -b- 10 u. Cafeteria Osbroekstadion, Burg.Blankaertdreef, Aalst. -l- G.Rohaert. -e- 12 u.

Noord-Limburg. Natuurexploratie: bloemen en kalkminnende planten. -b- 10 u. Bredase Dijk, Lommel-kolonie. -l- V.Wijnen. -e- 12.30 u.

Oostende. Natuurstudie in de Warandeduinen te Middelkerke (BNVR-reservaat). -b- 9 u. J.Bauwensschool, 9.30 u. Watertoren Logierlaan, Middelkerke. -l- F.Devos. -e- 11.30 u.

5

Noord-Limburg. Observeren van de Nachtzwaluw. -b- 20.30 u. Café de Trapkens, 21 u. Het Pijnven te Eksel. -l- A.Geuens. -e- 23 u.

7

Noord-Limburg. Natuurexploratie: Het Witteven + roofvogelstudie. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel. -l- M.Geboers. -e- 16.30 u.

9

Merelbeke - Melle. Werkweekend (9,10,11 augustus) in natuurgebied Jalna. -b- inlichtingen: G.De Meulemeester, tel.091/30 46 46. -l- G.De Meulemeester. -e-

10

Demer en Dijle. Broedvogelinventarisatie in Haachts Broek (info: J.De Meirsmen 016/60 09 15). -b- 9 u. station Wespelaar. -l- J.De Meirsmen. -e- 12 u.

Lier. Werkgroep Botanica inventariseert KM hok B4 58 44 te Schoten. -b- 8 u. Station Lier. -l- A.De Jonghe. -e- 17.30 u. -m- flora, loop, picknick en drank.

Lier. Beheerswerken in de Kartelbladbeemd : maaien. -b- 9 u. en 14 u. Badhuis te Emblem (Netebrug aan weg Emblem-Kessel). -l- M.Vermeylen. -e- 17 u. -m- materiaal ter plaatse.

Maasland. Avondwandeling in kasteelpark : vogelstudie. -b- 17.45 u. Kasteel Vilain XIII, Kasteeldreef, Leut. -l- L.Kusters. -e- 24 u.

Netevallei. Beheerswerken in de Goren: maaien en hooien om berkenopslag terug te dringen. -b- 13.30 u. Kaasstrooimolen te Buggeneinde (Heist-o/d-Berg) (info:W.Wouters 015/24 25 73). -l- F.Valvekens. -e- 17 u.

11

Antwerpen-Centrum. Zomerwandeling in het Broek van Blaasveld: parkwandeling en luisteren naar late zangers. -b- 13.30u. Parking Broekstraat te Blaasveld. -l- R.Huysmans. -e- 17u.

Antwerpen-Zuid. St.Jobswandeling te St.Pietersrode: natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie. -b- 8 u. Station Oude God, Mortsel (eigen wagens). -l- J.Antoni. -e- 17 u. -m- picknick.

Gent. Wandeling in Damvallei te Destelbergen: kennismaking met fauna en flora van een vochtig valleigebied in de late zomer. -b- 13.30 u. Kerk van Destelbergen. -l- H.Evrard. -e- 17 u.

Klein-Brabant. Fietstocht met vooral aandacht voor landschapselementen en relict van de vroegere vlascultuur in het Land van Waas. -b- 10 u. Kerk Bornem centrum. -l- J. er, R. Winckelmans -e- 17 u.

Mandelstreke. Wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoek". -b- 9.30.u. ingang reservaat, kanaal Roeselare-Leie te Ingelmunster. -l- L.De Cooman. -e- 12.u.

Meetjesland. Insektentocht : zomerse bloembezoekers. -b- 13.30 u. Markt Eeklo (info: C.Bruggeman 091/77 71 40). -l- C.Bruggeman. -e- 17 u.

Schelde - Leie. Tocht langs Oude Schelde-armen : fauna en flora te Elsegem. -b- 14.u.Parking Dancing Barbas,Kortrijkstraat 58, Wortegem-Petegem. -l- P.Cardon. -e- 17.30.u.

Scheldeland. Natuurfietsocht doorheen de Kalkense Meersen en het Berlaerebroek. -b- 14 u. Markt te Wetteren (info: T.Blondeel 091/69 33 42). -l- T.Blondeel. -e- 18 u.

Voorkempem. Observatie van vogelringwerk op het natuurreservaat de Kooldries: gelegenheid tot het van nabij bekijken van de vogels. -b- 6.40 u. Dienstencentrum, Schoolstraat 44, Schilde (info: F.Kerstens 03/383 19 40. -l- J.Cox. -e- 11 u.

Westland. Vlindertocht in het bos van Nieppes. (Grote kans op reeën). -b- 13.30 u Station Ieper. -l- R.Claeys. -e- 17.30 u. -m- vlindergids, v'lindernet, laarzen.

13

Gent. Plantenwerkgroep: inventarisatie in hok C3 41 14, Wittemoer te Sleidinge; kennismaking met plaatselijke flora. -b- 18.30 u. Kerk van Sleidinge. -l- J.Van Den Haute. -e- 20.30 u.

14

Noord-Limburg. Natuurexploratie: Het Witteven en plantenstudie. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel. -l- M.Geboers. -e- 16.30 u.

15

Ninove. Vijfdaagse reis naar Terschelling 15/08 tot 19/08 (programma: zie themanummer Terschelling). -b- 4 u. Parking BMW Meerschman, Elisabethlaan, Ninove (kostendelend vervoer; taxi-stopstarief). -l- W.Mertens. -e-

17

Demer en Dijle. Broedvogelinventarisatie in Haachts Broek (info: J.De Meirsmen 016/60 09 15). -b- 9 u. station Wespelaar. -l- J.De Meirsmen. -e- 12 u.

Mol. Maai- en werkweekend (17+18/08) in staatsdomein de Most te Balen: maaien van hooilandjes, zuiveren v.poelen en grachten. -b- 9 u. parking Vliegvelde Keiheuvel Balen (info: J.Sas 014/31 26 57 of M.Van Buggenhout 014/81 52 60). -l- M.Van Buggenhout.

18

Noorderkempem. Dagtocht Zeeland : Steltloperstrek. -b- 8.u. Essen-Kerk-Centrum. -l- F. Broos. -e- 19.u.

Noord-Limburg. Observeren en tellen van vogels. -b- 6 u. Veewegloop, Veeweg, Eksel. -l- A.Geuens. -e- 12 u.

Westkust. IJzermonding te Nieuwpoort, reservaat en vogelasiel, wandeling langs strand voor waadvogels tot aan militair domein. -b- 14.30 u.Albert-monument te Nieuwpoort. -l- P.Dewulf. -e- 17 u.

Zwalmvallei. Bezoek aan het Ophasseltbos in het kader van zijn toekomstig statuut van bosreservaat. -b- 14 u. Kruispunt "De Kat", Ophasselt. -l- K.Van Den Berge. -e- 17 u.

21

Noord-Limburg. Natuurexploratie: bloemen en kalkminnende planten. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel. -l- M.Geboers. -e- 16.30

22

Gent. Plantenwerkgroep: inventarisatie in hok C3 54 42, Bosstraat te Lochristi; kennismaking met plaatselijke flora. -b- 18.30 u. Shellstation op hoek Antwerpseweg en Hoekskensstraat te Lochristi. -l- J.Van Den Haute. -e- 20.30 u.

23

Mandelstreke. 5-daagse uitstap naar Terschelling (23-27 augustus 1991). -b- Inschr.voor 20/06/91 bij de secretaris 051/20 44 89. Richtprijs 6900 F, alle kosten inbegrepen. -l- J.Jacques. Deelnemers krijgen informatiemap.

Voorkampen. Reis naar Terschelling (23/29 augustus): studie van de typische fauna en flora o.l.v. plaatselijke gidsen (volzet). info : P.Poppe 03/383 09 32. -I- P.Poppe.

24

Demer en Dijle. Broedvogelinventarisatie in Haachts Broek (info: J.De Meirsmen 016/60 09 15). -b- 9 u. Station Wespelaar. -I- J.De Meirsmen. -e- 12 u.

Lier. Werkgroep Botanie inventariseert KM hok G8 47 44 te Büllingen: Ardens landschap met de vallei van de Warche en spoorlijn. -b- 7 u. Station Lier. -I- A.De Jonghe. -e- 17.30 u. -m- flora, loep, picknick en drank.

Schelde - Leie. Planteninventarisatie in de omgeving van het station van Deurle. -b- 14.u. Station Deurle. -I- K.De Waele. -e- 17.u.

25

Antwerpen-Centrum. Zwerven in de omgeving van het Groot-Schietveld te Brasschaat: waarnemen van de Boomvalk en Boomleeuwerik. -b- 9u. Kerk van Wuustwezel. -I- M.Schuermans. -e- 17u. -m- picknick.

Antwerpen-Zuid. Steltloper trek in Zuid en Noord-Beveland. -b- 7.30 u. Station Oude God, Mortsel (eigen wagens), 8 u. Kruispunt Stabroek-Putte. -I- W.Boeykens. -e- 18 u. -m- picknick, telescoop, vogelgids, wandelschoenen.

Denderland. Kempendag : landschapswandeling "De Liereman". -b- 9 u. Heischuur, Schuurhoven 2, Oud-Turnhout (Oosthoven). -e- 12 u.

Denderland. Werkgroep botanie: inventarisatie KM hok E3 26 31 Sint-Antelinks (Huygheveld-Duivenbos). -b- 8.30 u. Parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst (gratis carpooling). -I- P.Van den Bremt. -e- 12 u.

Gent. Dagtocht naar Limburgse Heidegebieden: Reservaat De Teut (voormiddag), reservaat Ten Haagdorenheide (namiddag). -b- 7 u. St-Pietersplein, Gent (info: E.Van Renterghem 091//30 82 68). -I- E.Van Renterghem. -e- 17 u.

Klein-Brabant. Kempendag: Landschapswandeling: De Liereman, De Braekeleer, De Hoge Mierdse Heide, De Korhaan en bezoek aan tentoonstelling. -b- 8.30 u. Staels Dorco (parking), Rijksweg 62, Bornem, 10 u. 'De Heischuur', Schuurhoven, Oud-Turnhout. -I- H.D'Hertefelt -e- 17u.

Lier. Deelname aan de tweede Kempendag. Voormiddag: wandeling de Liereman. Namiddag: tentoonstelling in ontmoetingscentrum. -b- 9 u. Station Lier. -I- E.Lambrechts. -e- 17 u. -m- laarzen, kijker, knapzak.

Mandelstreke. Wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoek". -b- 9.30.u.ingang reservaat, kanaal Roeselare-Leie te Ingelmunster. -I- B.Victoor. -e- 12.u.

Mechelen. Demonstratie over het ringen van trekvogels door de vogelwerkgroep Terlinden. -b- 7.30 u. Mechels sportcentrum De Nekker, Hoofdgebouw. -I- Van Steenkiste. -e- 11 u.

Meetjesland. Plantentocht in omgeving van Kranepoel te Aalter-Bellem: laatzomersbloeiers. -b- 13.30 u. Markt Eeklo, 13.45 u. kerk Bellem (info: C.Bruggeman 091/77 71 40) -I- J.Van Wonterghem. -e- 17 u.

Mol. Daguitstap naar de Stabrechtse en Lieropse Heide: aandacht voor insectenleven en vogeltrek. -b- 8.30 u. Kerk Mol-Wezel (eigen vervoer, kostendelend) info: J.Sas014/31 26 57. -I- F.Vreysen. -e- 16 u. -m- Picknick + determinatiegidsen.

Noord-Limburg. Vogeltrekwaarneming en tellingen. -b- 6 u. Veewegloop, Veeweg, Eksel. -I- A.Geuens. -e- 12 u.

Schelde - Leie. Nazomer in Harchies: waarnemen eerste najaars-trekkers, watervogels, moerasvogels, roofvogels. -b- 7.u.Kerk Leupegem. -I- W.Aelvoet. -e- 12.u.

Westland. Jaarlijkse Wielewaa-barbecue. Inschr.J.Tahon 056/55 50 41 of H.Schaut 051/72 48 20 (400 F, kinderen 150 F). -b- 11.30 u. Hoeve fonteyne, Boescheepsestraat, Westouter. -I- H.Schaut. -e- 20 u.

28

Noord-Limburg. Natuurexploratie: Bomen, het Witteveen, kalkminnende planten, roofvogels. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel. -I- M.Geboers. -e- 16.30 u.

30

s'Heerenbosch. Avondexcursie met informatie over vleermuizen: inventarisatie met geluidsdetector, broedpopulaties. -b- 19.30 u. Kerk van Malderen (info: G.Van Gucht 052/33 02 42). -I- G.Van Gucht. -e- 23 u.

31

Demer en Dijle. Broedvogelinventarisatie in Haachts Broek (info: J.De Meirsmen 016/60 09 15). -b- 9 u. Station Wespelaar. -I- J.De Meirsmen. -e- 12 u.

Mechelen. Zomerfeest. -b- 18.30 u. Krankhoeve, Bonheide. -I- J.Peeters. -e- 24 u.

Nat. Werkgr. Botanie. Inventarisatie van KM hok in gevarieerd landschap. -b- 9 u. Kerk van Peruwelz. -I- F.Coudron. -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick en drank.

Schelde - Leie. Natuurtocht op spoorweg, uitlopend in een avondstemmingstocht te Ruien. -b- 17.30.u.kerk Ruien. -I- N.De Smet. -e- 21.u. -m- laarzen en verrekijker.

NATIONALE WERKGROEP BOTANIE

Op 15, 16 en 17 augustus plant de werkgroep een inventarisatie-driedaagse in de omgeving van Buzenol. Op het ogenblik van dit schrijven zijn er nog onderhandelingen aan de gang over allerlei praktische schikkingen, zodat u voor bijkomende informatie beter contact neemt met Marc Leten, Waterkluiskaai 6A te 9110 Gent (091/33 24 73) die verantwoordelijk is voor de organisatie.

Inschrijven kunt u door het storten van 1500 F op reknr. 001-0279268-81 van De Jonghe-Peeters, Mijlstraat 179 te 2570 Duffel met vermelding NWB-Buzenol.

Voor u gesprokkeld

Bronnen: *Ardea* 78/2, *Aves* 27/2, *British Birds* 84/2, *British Birds* 84/3, *Ringling & Migration* 11/2, *Voedertafel* 10/2, *Vogels* 56/2-3

— Twee derde van de 9.000 vogelsoorten in de wereld gaat achteruit en 1.000 ervan worden bedreigd met totale uitroeiing. Verlies aan habitats is het grootste probleem vooral voor de vogels van wetlands en de tropische wouden. Ook 90.000 soorten insecten, 35.000 planten en 500 zoogdieren zijn met uitsterven bedreigd. Vooral in Indonesië, Brazilië, China en Peru zijn er resp. 126, 121, 81 en 71 vogelsoorten tot verdwijnen gedoemd.

Alarmerend zijn verder de kwalijke gevolgen van de hoogspanningslijnen en de moderne technieken om vissen te vangen die jaarlijks één miljoen watervogels het leven kosten! Reken daar de zeven miljoen vogels bij die elk jaar uit de natuur worden gevangen om gekooid te worden en de jacht, en de tijd is rijp om te starten met een wereldwijde campagne om de vogels te beschermen.

— De overwinterende Steenlopers in het nationaal park Banc d'Arguin (Mauretanië) verlaten dit gebied in april om terug te vliegen naar de broedgebieden in het noorden van Skandinavië, Finland en de USSR. Men denkt dat de Steenlopers twee trekstrategieën volgen: mogelijk vliegt een deel van de Steenlopers vanuit Banc d'Arguin nonstop naar de Britse estuaria of de Waddenzee, terwijl een ander deel Marokko of Spanje als tussenstation gebruikt.

— Men gaat er van uit dat de overwinterende Rosse grutto's op de Banc d'Arguin dezelfde vogels zijn die in het voorjaar in de Waddenzee een stop houden alvorens naar hun Siberische broedgebieden te vertrekken. De afstand Banc d'Arguin - Waddenzee bedraagt 4.300 km en wordt op 5,5 km hoogte gevlogen tegen een gemiddelde snelheid van 75 km/uur; er wordt regelmatig gebruik gemaakt van rugwinden. De vogels vliegen nonstop een 57 uur.

— In 1937 werd op Taiaroa Head (Nieuw-Zeeland) een Reuzenalbatros geringd, die toen ten minste negen jaar oud was. Onlangs heeft deze vogel ter plaatse wederom een ei gelegd. Sinds 1937 bracht deze oma tien jongen groot en was peetmoeder van nog eens drie andere. Bedenk wel dat de broedcyclus van de Reuzenalbatrossen meer dan een jaar in beslag neemt.

— De Zwitser H. Gilston is op dit ogenblik de kampioen van het meeste waargenomen vogelsoorten; het zijn 6.514 (op de ongeveer 9.000) soorten. Tweede is een Canadees met 6.363 waargenomen vogelsoorten.

— Een met een zendertje uitgerust vrouwtje Nachtzwaluw verliet haar partner met de jongen van het eerste broedsel en zocht een nabije partner voor een tweede broedsel. Algemeen werd aangenomen dat Nachtzwaluwen monogaam zijn. Het onderzoek (in Groot-Brittannië) wordt verder uitgediept.

— Slechts 20 % adulten en 7 % eerstejaarsvogels keerden terug naar negen huiszwaluwkolonies in Engeland. Uit deze elfjarige studie bleek ook dat de

overgrote meerderheid van terugkerende vogels mannetjes waren. Geen enkele van de 1.427 geringde vogels werd buiten de kolonie hervangen.

— Blauwe reigers waren in het sultanaat Oman gespecialiseerd om nietsvermoedende meefoeragerende vogels te doden en op te peuzelen: zo verging het een Hop, een Boompieper, een Tureluur en een Kemphaan.

— Gedurende zes winters werden slaappleatsen gevolgd van Zwarte kraaien die overnachten op de grond, terwijl dat normaal in bomen gebeurt. Op 18 verschillende plaatsen werd overnacht maar de meeste slaappleatsen lagen dicht bij velden waar overdag gefoerageerd werd.

— In 1989 werden er door de Belgische en Luxemburgse ringers 642.676 vogels geringd. Van de Zwartkop werden er het meest geringd: 83.392.

— Een op 21 mei 1989 in Nordwürttemberg, Duitsland, in het nestgeringde Zwarte specht werd op 26 november 1989 dood gevonden in Clermont-Hoei of 399 km noordwest. Dit is een merkwaardige verplaatsing voor een "standvogel".

— Een vrouwtje Ruigpootuil geringd in de omgeving van Arnsberg, Duitsland, op 5 april 1988 werd als broedvogel gecontroleerd in Oberst-Crombach, provincie Luik op 28 mei 1989, 203 km zuidwest. Ruigpootuilen staan bekend als standvogels en het hierboven geciteerde geval van abmigration komt enkel voor in tijden van hoogconjunctuur. De populatie Ruigpootuilen in Wallonië doet het prima: in 1990 was het aantal broedkoppels tegenover 1989 verdubbeld.

— Het aantal broedgevallen van de Europese kanarie in Wallonië en Brussel is in de jaren '80 met de helft verminderd. Eenzelfde dramatische achteruitgang werd ook in Vlaanderen vastgesteld. Oorzaken van deze achteruitgang worden gelegd in de koude en de vochtige lentes van de jaren '80 en de intensieve illegale vogelvangst in België.

— In Groot-Brittannië broeden er ongeveer 400 paar Tafeleend; dat is ongeveer evenveel als in Vlaanderen.

— Een ornitholoog die met openstaande deur van zijn auto een Smelleken observeerde dat een Veldleeuwerik achtervolgde, was niet weinig verrast toen de leeuwerik op zijn hoogte gekomen, pardoos tussen zijn benen en onder de deur onder de auto dook. Daar hield hij zich schuil, borst op de grond, de waarnemer scherp in het hoog houdend. Na vijf minuten vloog hij ongedeerd weg.

— Mannetjes Spreeuwen die een lange en gevarieerde zang hebben zijn attractiever bij de vrouwtjes dan mannetjes met een minder rijk lied. Waaruit blijkt dat men in de natuur een mooier lied hoger inschat dan een massaproduct maar, mooie liedjes duren niet lang!

Rogier De Fraine

— De streek van de Neusiedler See-Seewinkel (Lac Fertő-Seewinkel genoemd in het Hongaars), op de grens van Oostenrijk en Hongarije, is op 25 mei 1990 aangewezen als "het landschap van het jaar 1990".

— Voor de eerste keer zijn op 25 april '90 in Malta jagers en natuurbeschermers tezamen aan de onderhandelingstafel gaan zitten en hebben toegestemd om over een eventuele regeling van de jacht op Malta te discussiëren.

— Het Spaanse Fonds voor de Middellandse Zee-robben heeft een vouwblad uitgegeven dat informatie verschaft over de laatste Monniksrobber in de Middellandse Zee en aan de Atlantische Oceaan-kusten, en dat oproept deze dieren te redden. De folder is allereerst bestemd voor verspreiding in Noord-Afrika, en wijst met name op het gevaar van uitroeiing van deze soort.

— De oudst bekende bloem is door onderzoekers van de Universiteit van Yale gedateerd op 120 miljoen jaren. Dit fossiel, dat in Australië is ontdekt, heeft bloemen van 25 cm lengte die een structuur hebben die doet denken aan die van de Zwarte peperplant *Piper nigrum*. Deze ontdekking is van buitengewoon belang voor het onderzoek naar de verschijning van bloemdragende planten in de evolutie.

— Na 29 jaar onenigheid tussen beschermers en projectontwikkelaars zijn de prachtige en ongerepte "Gorges du Verdon" eindelijk door de Franse overheid officieel aangewezen als "site classée". Door deze beslissing wordt een uitzonderlijk natuurgebied van 12.000 ha monumentale en spectaculaire rotsformaties en ravijnen, onder bescherming gesteld. Het strekt zich uit over de twee departementen van de Var en van de Alpes de Haute-Provence.

— Het parlement van de deelstaat Hamburg heeft in april vorig jaar, bij decreet de Hamburger Waddenzee aangewezen tot vijfde Duitse nationaal park. Het park beslaat een oppervlakte van 11.000 ha, die zich uitstrekt langs de Noordzee. In tegenstelling tot de reglementen in de beide andere nationaalparken van de Waddenzee is de jacht in het nieuwe park verboden (IUCN).

— Strengere reglementen hebben in Portugal geleid tot de groei van de wolvenpopulatie tot 150 individuen. Toch worden de dieren nog altijd bedreigd door illegale activiteiten zoals het uitleggen van giftig aas. In Zweden is de wolvenjacht thans volledig illegaal. Er komen in het land nog maar een dozijn Wolven voor.

— Het nationaal park van de Coto Doñana, een wereldreservaat van de biosfeer, onder bescherming van het Verdrag van Ramsar en waaraan het Natuurdiploma van de Raad van Europa is toegekend, is een wonderbaarlijk natuurgebied ten zuiden van Sevilla dat door zijn ornithologische rijkdom tot één van de belangrijkste waterrijke gebieden in de wereld wordt gerekend. Een ontwikkelingsproject dat voorziet in de bouw van een hotel en de aanleg van een golfbaan vormt evenwel een zeer ernstige bedreiging voor één van de mooiste gebieden in Spanje. Het project, dat de goedkeuring van de regionale overheid in Andalusië schijnt te hebben, heeft grote verontwaardiging veroorzaakt in natuurbeschermingskringen.

— De Commissie van de Europese gemeenschappen heeft bovendien besloten Spanje aan te klagen wegens

overtreding van de EG voorschriften inzake de ecologische gevolgen van bepaalde landbouw- en toerisme-projecten in het gebied van het nationaal park van de Doñana. Excessief gebruik van het grondwater voor de landbouw en het toerisme heeft al geleid tot de aantasting van het grondwaterpeil. Regelmatig worden bepaalde soorten vervuiling geconstateerd evenals intensieve stroperij. De Commissie is, evenals andere internationale instanties en natuurbeschermingsverenigingen, van mening dat de Spaanse overheid niet alle nodige maatregelen heeft getroffen om deze toestanden te voorkomen en heeft de regering nu dringend verzocht overwijd in te grijpen.

— De bergketen van de Bieszczady in de oostelijke Karpaten (Polen) was in 1988/1989 het middelpunt van een conflict tussen de toeristenindustrie en de natuurbescherming, vanwege een plan om in het nationaalpark een wintersportoord aan te leggen. Dit gebied in de Karpaten is een typisch hooggebergte en uiterst waardevol voor het natuurbehoud. Immense wouden, waarvan sommige nog in de oorspronkelijke toestand, strekken zich uit tot op een hoogte van 1.500 m. De toppen zijn bedekt met subalpine weidelanden met een uitzonderlijk rijke vegetatie. In het park treft men alle grote Europese zoogdieren aan, zoals de Bruine beer, de Wolf, de Lynx en ook de Wisent, die er in de jaren '60 is uitgezet en thans in het wild leeft.

Het heftige verzet tegen het aanleggen van een ski-centrum heeft niet alleen geleid tot opgave van het project, maar in augustus 1989 zelfs tot uitbreiding van het grondgebied van het park, dat nu zo'n 15.700 ha omvat tot aan de grenzen met Tsjecho-Slovakije en de Sovjet-Unie. Daardoor is het mogelijk geworden om een internationaal park te creëren. (IUCN).

— Vanaf 1995 zal in Nederland de invoer van tropische houtsoorten strikt worden beperkt tot hout afkomstig uit landen die hun regenwouden goed beheren en beschermen.

— De zeevogel-populaties op de Shetland-eilanden, en met name de Noordse stern, de Papegaaiduiker en de Drieteenmeeuw, hebben ernstig te lijden van de achteruitgang in de visbestanden rond de eilanden, vooral ten gevolge van de visserij.

— Het plan voor de aanleg van een Amerikaans super-radiostation in de Negev-woestijn van Israël, heeft in natuurbeschermingskringen onrust veroorzaakt. Het station moet programma's uitzenden naar de centrale en Aziatische republieken in de USSR. Het elektromagnetisch veld, dat tijdens de uitzendingen zal ontstaan zou een van de belangrijkste trekvogelroutes door de Middellandse Zee kunnen storen en daardoor een directe bedreiging vormen voor miljoenen vogels, in het bijzonder roofvogels en ooievaars, die tweemaal per jaar de vallei van de Rift overvliegen.

— In 1990 werd éénviijfde van het grondgebied van Tasmanië (Australië) opgenomen op de lijst van het werelderfdeel van de UNESCO. Hierdoor wordt een deel van het leefmilieu van de uiterst zeldzame Oranjesporkip, waarvan nog slechts zo'n 200 exemplaren leven, onder bescherming gesteld.

— Bijna zeventuizend gewonde of zieke vogels vonden vorig jaar onderdak in de dertig revalidatiecentra van het Koninklijk Verbond voor de Bescherming van de Vogels. De centra werden in 1985 opgericht. Sindsdien werden er 38.000 vogels verzorgd. Gemiddeld 63 % hiervan kon opnieuw in vrijheid worden gesteld. Vorig

jaar kwamen 6940 in wild levende vogels in de revalidatiecentra terecht. Ze behoorden tot meer dan 150 verschillende soorten. Het merendeel hiervan waren "gewone" vogels zoals Merels, Kokmeeuwen, Houtduiven, Turkse tortels, Vinken, Distelvinken en Wilde eenden.

De centra kregen echter ook het bezoek van zeldzame of beschermde roofvogels: Buizerds, Kerkuilen, Ransuilen en Sperwers. Ook een Roerdomp behoorde tot de patiënten, een Ooievaar, een Raaf, een Waterspreeuw, Grauwe gorzen en een Waterral.

De overgrote meerderheid van deze gewonde vogels was het slachtoffer van "verkeersongevallen", jagers, stropers of elektriciteitsdraden. Ook de milieuvervuiling en het gebruik van pesticiden eisen hun tol.

— Dankzij de acties van Greenpeace werd de verbranding van toxisch afval op de Noordzee door de internationale gemeenschap radicaal verboden.

De verbranding van giftige afvalstoffen is echter verre van geregeld. Bij verbranding verdwijnen de afvalstoffen niet volledig, bovendien komen bij dit proces andere en nog giftiger stoffen vrij.

Inmiddels gaat Greenpeace eveneens door met zijn acties tegen vervuilende industrieën: bleken van papier, lozen van giftige afvalstoffen in de Schelde, productie van CFK's, enz.

— Het vermaarde natuurgebied het Verdrongen Land van Saeftinghe, erg in trek bij de Wase en Antwerpse Wielewalers, wordt vanaf 1 januari 1992 jachtvrij. Saeftinghe heeft al sedert 1976 het statuut "Staats-

monument" en in dergelijke gebieden geldt een principieel jachtverbod. Het is slechts onder druk van de Nederlandse natuurverenigingen dat de bevoegde staatssecretaris zijn besluit genomen heeft. Tot 1996 mag er voorlopig nog wel gejaagd worden in de polders die aan het Verdrongen Land grenzen.

— Als gevolg van een beslissing van de Raad van State zijn de Kievit en het Waterhoen geen jachtwild meer. Beide vogelsoorten werden geschrapt uit een besluit van de Vlaamse Regering inzake de jachtwet van het Vlaamse Gewest. De Raad van State nam deze beslissing op vraag van het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van Vogels.

Wanneer deze vogels weldra een beschermd statuut krijgen, vallen ook de eieren en de nesten van de Kievit en het Waterhoen onder deze maatregel, ongeacht of deze bewoond of in aanbouw zijn. Dat betekent meteen ook dat het rapen, het bezit en de handel in kievitseieren definitief wordt verboden.

— In de Donau-delta in Roemenië — onlangs verklaard tot natuurreservaat met wereldbelang — overwinterden in 1990-'91 rond de 30.000 Roodhalsganzen. Dit is bijna de hele wereldpopulatie.

— Volgens een pas gepubliceerde monografie van ICONA over de Grote trap, bedraagt de Spaanse populatie momenteel 12.000 tot 14.000 vogels. De soort wordt echter bedreigd door irrigatie en omzetten van graslanden in akkers.

H. Franckx

Verenigingsberichten

8ste GEMEENSCHAPPELIJKE CONSERVATORSDAG - 25 MEI 1991

De 8ste gemeenschappelijke conservatorsdag van de terreinbeherende verenigingen werd dit jaar georganiseerd door De Wielewaal in samenwerking met het natuurreservaat De Zegge van de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde te Antwerpen.

De conservatorsdag wil een jaarlijkse vormingsdag zijn voor iedereen die zich in het veld bezighoudt met het natuurbehoud. In het verleden lag tijdens deze studiedag de nadruk op de technische kant van het natuurbeheer en op de evaluatie van de resultaten van dit beheer.

Luc Van Gompel, ondervoorzitter van De Wielewaal vroeg tijdens zijn inleiding financiële ondersteuning door de overheid voor beheerspersoneel in de reservaten.

Het beleidsgedeelte van de studiedag werd verzorgd door Frank Saey en Silvester Tys, beiden van AMINAL (Administratie Milieu, Natuur- en Landinrichting).

De politieke stroomversnelling waarin de zorg voor natuur en milieu zitten, maken het noodzakelijk hieraan de nodige aandacht te schenken. Minister Kelchtermans stelde vorig jaar zijn Natuurontwikkelingsplan voor.

Een eerste concrete uitwerking daarvan vinden we in de Groene Hoofdstructuur voor Vlaanderen die dit voorjaar het licht zag. Dit document is dermate belangrijk als beleidsinstrument in Vlaanderen dat hieraan op de conservatorsdag niet mocht voorbijgegaan worden.

Ingenieur S. Tys, hoofd van de Dienst Natuurbehoud, sprak namens de minister over het Natuurontwikkelingsplan. In dit plan is een aanzet gegeven tot een landschapsecologische aanpak van het natuurbehoud. De nadruk wordt gelegd op het realiseren van duurzame natuur in grote, samenhangende gebieden: de Groene Hoofdstructuur voor Vlaanderen. In de toekomst zal gestreefd worden naar de uitbouw van grote kernen natuur die op termijn zullen verbonden worden door natuurverbindingsgebieden en omgeven worden door buffergebieden.

F. Saey is in Brabant ingenieur van de Dienst Natuurbehoud. Hij zag op vier vlakken samenwerking mogelijk tussen de administratie en de terreinbeherende verenigingen, nl. de erkenning en subsidiëring van natuurreservaten, het doorspelen van informatie over fauna en flora door de beheerders aan het Instituut voor Natuurbehoud en de Dienst Natuurbehoud, samenwerking ook op het vlak van de educatie en van het terreinbeheer.

Bezoek aan de Zegge

Foto: J. Vanheeuverswijn

Wie meer natuur wil, moet ook centen hebben om aankopen te realiseren. Fondsenwerving is daarom een blijvende bekommernis van de terreinbeherende verenigingen. Subsidies van het Vlaams Gewest, provincie, gemeente, WWF, Koning Boudewijnstichting zijn van wezenlijk belang voor het realiseren van de Groene Hoofdstructuur voor Vlaanderen. Ook het financiële aspect van groen Vlaanderen werd op de studiedag behandeld.

Bavo Rombouts, secretaris van de Stichting Leefmilieu gaf toelichting bij de initiatieven die de Stichting neemt ten behoeve van het natuurbehoud. Hij verwees daarbij naar de talrijke uitgaven en educatieve initiatieven die genomen worden. Bijzondere aandacht werd besteed aan de Jeugdactie van de Stichting. Elk jaar opnieuw wordt financiële steun verleend aan talloze groepen jongeren die de handen uit de mouwen steken bij acties voor natuurbeheer en landschapszorg.

Christ'l Joris, attaché bij het Fonds Leefmilieu van de Koning Boudewijnstichting (KBS) ging in op de drie grote opdrachten van het Fonds. Die doelstellingen zijn de sensibilisatie van een breed publiek, de ondersteuning van projecten voor milieubehoud en -ontwikkeling en het vrijwaren van waardevolle en bedreigde natuurgebieden door verenigingen financieel ondersteunen bij het verwerven en beheren van die gebieden.

Niet op het programma stond een oproep tot medewerking aan het Dagvlinderproject van JNM. Luc Daniëls probeerde op de 10 minuten die hem waren toebedeeld de conservators tot medewerking aan te sporen. Het is de bedoeling een inventarisatie te maken van het voorkomen van onze dagvlinderpopulatie en een

verspreidingsatlas uit te geven. Medewerking warm aanbevolen!

Marcel Verbruggen mocht tweemaal spreken. De eerste keer als ondervoorzitter van WWF-Vlaanderen waar hij vertelde over de inzet van het WWF voor de Belgische natuur. Zo besteedde WWF vanaf 1984 meer dan 20 miljoen aan het Belgische natuurbehoud door de ondersteuning van de terreinbeherende verenigingen. Bij zijn tweede spreekbeurt mocht hij als conservator zijn stokpaardje De Zegge berijden. Zoals in vele reservaten is de beheersing van de waterkwaliteit een groot probleem in de Zegge. Om dit probleem te bestrijden werd een zeggemoeras als waterzuiveringssysteem aangelegd. Van hieruit wordt de rest van het reservaat bevoeid. Een ander en blijvend probleem is de aanvoer van voldoende hoeveelheden water. Natuur is niet statisch maar evolueert. Op De Zegge wordt er niet voor teruggeschrokken om met groot materiaal aan beheer te doen. Met een kraan werden 5 turfkuilen terug op nul gezet. Tijdens de ronleidingen 's namiddags konden we de resultaten van dit beheer ter plaatse gaan bekijken.

De zaal keurde zonder veel problemen nog vier moties goed van Hugo Abts die in pikken op de actuele natuurproblematiek. De moties worden verzonden aan de bevoegde minister T. Kelchtermans en aan de pers.

Terugblikkend op de conservatordag van 25 mei 1991 mogen we constateren dat een pittig programma zo'n 130 man op de been krijgt. We danken Marcel Verbruggen voor de inspanningen die hij leverde om van deze 8ste conservatordag een succes te maken.

L. Meul

STUDIEDAG "BOSBELEID IN DE VLAAMSE ARDENNEN"

Op 14 juni 1986 organiseerde Natuurreservaten v.z.w. een eerste Bossendag. Vanuit de Bossenwerkgroep van de Stichting Omer Wattez en Wielewaal Schelde-Leie werd de idee geopperd om vijf jaar na dato een analoog initiatief op te zetten.

De mogelijke oprichting van bosreservaten in de Vlaamse Ardennen, het verschijnen van de eerste uitvoeringsbesluiten van het nieuwe Boswetboek, evenals de organisatie van de Week van het Bos leken ons ideale uitgangssituaties voor een studiedag over bosbeleid in de Vlaamse Ardennen.

Deze studiedag gaat door op zaterdag 5 oktober 1991 in Oudenaarde. Diverse deskundigen zullen er hun visie geven over de natuurwaarden en de historische aspecten van de bossen in de Vlaamse Ardennen. Naast de problematiek van recreatie in het bos, wordt het bosbouwkundig aspect behandeld. Het bosbeleid komt ter sprake, waarbij wordt gesitueerd welke rol deze bossen kunnen spelen in het kader van de natuurontwikkeling binnen het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen. Ook de Stichting Omer Wattez zal er haar visie nogmaals uiteenzetten. Ten slotte komt ook het Kabinet van Minister Kelchtermans haar standpunt over dit thema toelichten.

Voor meer informatie kan je terecht bij het Milieucentrum van de Stichting Omer Wattez (055/31 80 91).

PAUL HOUWEN 1935-1991

Ere bestuurslid van afdeling "Mandelstreke"

Conservator van de reservaten De Blankaart en de IJzermonding

Plots is die fiere sterke man in de tijdloosheid van de eeuwigheid opgenomen. Zesenvijftig lentes, zomers herfst en winters heeft hij voor zijn en onze idealen intens geleefd. Wie ooit die man gezien of gesproken heeft zal zijn beeld nooit vergeten: een bleek gezicht met zwarte ogen en weelderige haarbos. Een doordringende maar zachte blik en een warme, krachtige stem, vertolkster van een gouden hart voor wie hij vertrouwde of voor wie hij helpen kon.

Vanaf zijn jongste jaren in Lichtervelde tot het college lopen te Roeselare was "landloperij" zijn liefste bezigheid. Met buitengewone scherpzinnigheid merkte hij alles op wat rondom hem gebeurde in de vrije natuur en in zijn menselijke omgeving. De uren schoolbanken en humaniora studies waren voor hem een marteling. Enkel door zijn vlugheid van geest maakte hij goede resultaten. Toevallig had hij rond de St.-Michielstoren zwaluwen opgemerkt die hij te lande nooit had gezien. Zijn interesse en aandacht werden daardoor geboeid en de straatraker werd Wielewaler.

Samen met zijn klasvriend Antoon Deroo stond hij iedere morgen om 5 uur onder de toren om de Gierzwaluwen te observeren. Daar ze geen toestemming kregen lieten ze zich in de kerk opsluiten en beklommen de toren langs ongewone wegen om de broedsels te vinden en om de jongen te zien voederen.

Na zijn studies biologie heeft Antoon hun verzamelde jeugdnotities gebruikt om zijn 15 bladzijden-bijdrage

over de Gierzwaluw in Grzimek's encyclopedie samen te stellen.

Nog andere klasvrienden heeft Paul opgenomen in zijn Wielewaalclubje o.a. Luc Houtsagher, Jan De Heeger en Rik Crabbe.

Op ieder boeren erf in de omgeving van Roeselare waren ze thuis. Hun absurde liefhebberij van naar de vogels te kijken zonder ze willen vangen werd hun welwillend vergeven.

De avontuurlijke Paul slaagde in zijn studies aan de Koloniale Hogeschool van Antwerpen.

Toen hij opgeroepen werd voor zijn militaire dienst, zorgde hij voor een ongewone verschijning: een jongen van 21 jaar, soldaat, met een weelderige lange baard... Dat maakte in die tijd zo veel indruk dat deze eerbiedwaardige zonderling gedurende heel zijn militaire dienst de overvliegende ganzen mocht waarnemen...

Daarna was de speeltijd voorbij. Paul werd conservator van de Blankaart en van de IJzermonding waar hij vanaf zijn 16 jaar de waadvogels had geringd zonder enige hulp van volwassenen.

Paul huwde met Trees Dooms en huurde een nederige woning aan de rand van de Blankaart, ver van alles en vlakbij daar waar Paul steeds wilde zijn.

Meer dan twintig jaar was hij bestuurslid van de afdeling "Mandelstreke" en alle bestuursvergaderingen waren bij hem thuis na een soms modderige wandeling in de omgeving. Bij de uitnodigingen stond steeds vermeld: "Laarzen noodzakelijk".

's Zomers zaten de vroede vaders op de stoep en beluisterden de avondstilte, het geloei van de Roerdomp, het tergen "crex crex" van de Kwartelkoning, het gemekker van de Watersnippen.

Meer dan honderd jongens en meisjes, nu waardige burgers, tussen de dertig en veertig jaar, hebben veel vakantiedagen doorgebracht bij Paul en Trees. Ze weenden bij het afscheid. "Bedankt" zei Paul, als men hem een bezoek bracht.

Dank u, Paul.

A. Lagrou

TE KOOP:

Microscoop "Precision":

Stevig statief, schuine + rechte monotubus, kruistafel, polarisatiefilters, zelfgebouwde lamp + transfo, houten koffer.

Oculairs:

5x met prisma, 5x, 6x met meetoculair + micrometer, 10x, 15x.

Objectieven:

3x, 6x, 10x, 20x, 50x, 100x olieimmersie.

Prijs: 15.000 F.

Kon. Antw. Gen. voor Micrografie, Ommeganckstr. 26, 2000 Antwerpen.

Te bezichtigen: elke maandagavond tussen 20 en 21 u.

Tel. inlichtingen: Frank Van Campen, 03/828 32 75.

Van Aalscholver tot Zeis

Ook de voorbije weken heeft de reservatenwerking van onze vereniging niet stil gestaan.

Drie nieuwe vrije reservaten kwamen in beheer door huur, drie bestaande reservaten werden verder uitgebreid en we werden de gelukkige eigenaars van ruim 7 ha prachtig natuurgebied in Rijkevorsel.

Twee nieuwe vrije reservaten te Ninove...

Afdeling Ninove sloot zo pas een overeenkomst af voor het beheren van 2 natuurgebieden.

Het eerste perceel "Groot Neigemveld" is eigendom van de heer Louis De Neve, Brusselse Heerweg 75 te Neigem. Het is gelegen te Denderwindeke sectie B nr 8812 en heeft een oppervlakte van 22a 25ca. Het contract wordt afgesloten voor een periode van 9 jaar en kan met stilzwijgend akkoord verlengd worden.

De huur bedraagt 1.200 F jaarlijks en wordt betaald door afdeling Ninove.

Het tweede reservaat "Liefening Meersch" is eigendom van de Kerkfabriek van Nieuwenhove. Het is gesitueerd sectie A nr 1, te Ninove - 5e afdeling: Neigem en heeft een oppervlakte van 36a 70 ca.

De Wielewaal kon over het perceel beschikken vanaf 20.12.'89 en dit voor een termijn van minstens 20 jaar, wat dan kan verlengd worden. De huur is gratis.

één te 's Heerenbosch

De Wielewaal sloot met het gemeentebestuur van Lebbeke een huurovereenkomst voor 2 weilanden om deze te beheren als natuurreservaat.

Het betreft 2 percelen, gelegen te Wieze, wijk Den Duister Meersch, gekend ten kadaster 3e afdeling onder sectie A nr 211 met een oppervlakte van 64a 30c en nr 212 met een oppervlakte van 41a 60ca. De totale oppervlakte is 1ha 5a 90ca.

De verhuring werd aangegaan voor een termijn van 9 jaar, ingaande op 1 maart 1991. De jaarlijkse huurprijs is 1 F. Elders in deze rubriek vindt u hierover meer informatie.

In drie afdelingen werden bestaande reservaten vergroot:

Noord-Limburg,

Op vrijdag, 12 april 1991, kocht De Wielewaal op het kantoor van notaris Nolens te Lille een ha grond bij in de Dommelvallei te Peer.

Het stuk is samengesteld als volgt:

1. twee percelen hooiland, gelegen ter plaatse "Hoxenderbemden", ten kadaster bekend wijk A, nummers 59/A en 60 C, groot 39a 30ca en nummer 60/E, groot 37a 90ca.
2. aansluitend een vijver en sloot, nummers 59/H, 59/K en 59/L, groot 22a 20ca.

Land van Waas,

Het wielewaalreservaat "De Lange Vaag" werd enkele jaren geleden omwille van zijn plantenrijkdom officieel erkend als akkeronkruidreservaat. Het 2ha groot natuurgebied werd in die zin beheerd door De Wielewaal Land van Waas.

Het was echter slechts voor de helft eigendom van De Wielewaal. De andere helft, bij contract onder beheer van onze vereniging gesteld, werd nu aangekocht.

De akte werd verleden op dinsdag, 30 april bij notaris Y. Lesseliers te Balen. Kadastraal betreft het een stuk grond te Sint Gillis Waas, sectie B nr 25a deel 1 groot 87a 75ca.

en Netevallei

Op dinsdag 7 mei 1991 kocht De Wielewaal bij notaris J. Jansen te Heist op den Berg een perceel grond te Hallaar. Het betreft een hooiland, gelegen ter plaatse Broeckstraetvelden gekadastreerd wijk B nummer 363, groot 79a 10ca.

Aankoop van "De Bonte klepper" te Rijkevorsel, en...

Op dinsdag, 4 juni, tekende De Wielewaal bij notaris Y. Lesseliers te Balen de akten tot aankoop van een nieuw natuurreservaat.

Het is een oud kleiwinningsgebied in de kanaalzone tussen Rijkevorsel en St. Lenaerts. Het 7 ha groot gebied bevat een plas van bijna 2ha en 2ha gemengd bos, waarin berk en els domineren. De rest is een grotendeels vochtigheidsterrein.

De eerste koop betreft een blok woeste grond, ter plaatse genaamd "Meirblok", en "Heihoef", ten kadaster bekend sectie F, nummers 123/A, 125/2/B, 126/B, 128/2/B, 128/B, 272/2/G, 125/C, 131/E en 132/N/3 voor een gezamenlijke grootte van 6ha 45a 56ca.

De tweede koop betreft percelen braakliggende grond, ter plaatse genaamd "Meirblok" en "Vrouwensblok", ten kadaster bekend sectie F, nummers 117/L en 121/2/C, voor een gezamenlijke grootte van 63a 70ca.

't "Zuurbemke" te Mechelen

Reeds jaren huurt afdeling Mechelen het meest waardevolle hooilandje in de streek. In het meinumnummer vond u hierover al enige informatie (p. 98). Op dinsdag 3 juni werd de akte tot aankoop getekend bij notaris Cleerens te Mechelen. Het betreft een weiland, gelegen aan de Oude Leestsebaan, kadastraal gekend wijk F, nummer 335 A, groot 33a 70ca.

Afdeling Mechelen staat in voor de betaling, maar verwacht wel steun van andere afdelingen. Het bestuur heeft trouwens al nieuwe plannen.

H. Franckx

DEN WIESTERMEERSCH TE LEBBEKE-WIEZE, WIELEWAALAFDELING 'S HEERENBOSCH IS EEN NATUURRESERVAAT RIJKE

De gemeenteraad van Lebbeke besliste in zitting van 28 februari ll. een perceel vochtig grasland, waarvan zij eigenaar is, in huur te geven aan de Wielewaalafdeling 's Heerenbosch. De huurperiode loopt over 9 jaar, en dit voor een huurprijs van één symbolische frank.

Het voltallige Lebbeekse Gemeentebestuur, levert door deze geste het bewijs dat ook binnen het Lebbeekse gemeentebestuur de natuur en het leefmilieu centraal staan. We hopen dan ook dat er in de toekomst nog dergelijke initiatieven kunnen genomen worden.

Het betreft hier een landschappelijk zeer mooi gelegen grasland, vroeger eigendom van de Benedictijnerabdij van Dendermonde en recent aangekocht door de gemeente Lebbeke. Oorspronkelijk had de gemeente plannen om dit terrein te bebossen. Het perceel bleek echter te nat, zodat beslist werd het gebied als natuurreservaat te laten beheeren door een natuurvereniging. Het in huur genomen gebied van de gemeente Lebbeke is iets meer dan 1ha groot.

Op 30 april ll. besliste de Lebbeekse O.C.M.W.-raad op zijn beurt een aangrenzend perceel op dezelfde manier aan De Wielewaal te verhuren. Dat is nog niet alles: nog vier aanpalende particulieren tekenden een huur- of beheersovereenkomst. Van nog een andere eigenaar werd toelating bekomen om nestkasten in zijn domein op te hangen.

Door die uitbreiding kwam er een biotoop bij: het vochtige bos met als blikvangers Dotterbloem en op de minder natte zones de Bosanemoon.

Officieel is het reservaat nu reeds 2ha groot (in één blok). Afdeling 's Heerenbosch, en in het bijzonder de conservator, ondernemen nog stappen om het reservaat uit te breiden.

Het gebied maakt landschappelijk deel uit van de Dendermeander, voornamelijk bestaande uit weilanden, veelal nog omzoomd met Knotwilgen. Op de meest natte percelen vinden we wilgen- of populierenbossen. Vanaf het reservaat heeft men, over de Dender heen een prachtig uitzicht op Mespelare-dorp, een deelgemeente van Dendermonde, gelegen op de linker Denderoever.

Conservator gedoopt

De uitvoering van het dagelijks beheer van het gebied is toevertrouwd aan conservator Paul Meert (Duivekeetstraat 12 te 9280 Lebbeke). Een adviesgroep, bestaande uit leden van het Groencomité Lebbeke en Wielewaalafdeling Denderland en 's Heerenbosch, zal de te nemen beheersmaatregelen bepalen, teneinde de natuurwaarden in het gebied te beschermen en zo mogelijk door gepaste ingrepen (vb. maaien en/of begrazen) de diversiteit van deze natuurwaarden te verhogen.

Tijdens enkele terreinbezoeken van maart tot mei ll. werden in het gebied o.a. Buizerds, Torenvalken, Blauwe reiger, Groene specht, Bonte vliegenvanger e.a. interessante vogelsoorten waargenomen, voormelde soorten zullen voor de kenner, zonder het gebied gezien te hebben, reeds wijzen op de grootschalige natuurwaarde van het gebied.

Aan de randen van het gebied staan nog een aantal waardevolle knotwilgen die dringend aan knotten toe zijn. Het kan niet anders of hier broedt het Steenuiltje.

Beheerswerken in "den Wiestermeersch"

Foto: G. De Vis

De flora van het reservaat is op het eerste zicht nogal soortenarm, naast de grassen en zeggesoorten is het Rietgras hier wel een opvallende soort, evenals de Pitrus.

Begin mei 1991 volgde een eerste planteninventarisatie onder de deskundige leiding van Paul Van Den Bremt (voorzitter afd. Denderland), we hielden met Paul een eerste botanische babbel over het gebied.

Uit twee verkennende bezoeken op 10 en 21 mei 1991 kon een eerste uiteraard onvolledige soortenlijst van

Voszegge

Foto: F. Vermorgen

hogere planten worden samengesteld. Resultaat: 72 soorten.

Heel wat soortenjagende floristen zullen voor een dergelijk aantal eerder geringschattend de neus ophalen. Maar toch: de wat karige inventaris bevat een aantal kwalitatief belangwekkende soorten.

Het reservaat, dat gelegen is langs de benedenzijde van het erosietalud van de Dender, kan grosso modo in twee duidelijk visueel onderscheiden zones worden verdeeld. Een eerste zone bestaat uit verlaten, tot voor kort nog door paarden begraasd, grasland. Een tweede zone werd destijds beplant met populier maar de kruidlaag wijst nog op het voormalige graslandkarakter.

De eerste zone omvat deels de, als het ware tot leven gekomen, beschrijving van Westhoff's pagina 114 (1975) uit *Plantengemeenschap van Nederland*. Of om het in keurig vegetatiekundig potjeslatijn uit te drukken, we vinden er het *Caricetum vulpinae* of de Voszegge-associatie. De kensoort, met name de Voszegge, is volgens De Langhe e.a. (1988) een uiterst zeldzame soort. Ook in de ons omringende landen is de plant zeldzaam. Nochtans werd de Voszegge recent nog gevonden in de Dendervallei: nabij het Kluisbos te Erembodegem door Paul Van den Bremt en te Denderleeuw in de Wellemeersen door Hugo Ruysseveldt. Misschien wordt de soort wel eens over het hoofd gezien, omdat ze gemakkelijk verward kan worden met Valse voszegge *Carex cuprina* (voorheen *C. otrubae*). Een ding staat vast: zeldzaam is de plant zeker.

De Voszegge komt hier lokaal nog vrij overvloedig voor samen met Scherpe zegge en Tweerijige zegge, op de rivierklei van de Dender. Westhoff vermeldt als habitat "drassige, een deel van het jaar onder water staande laagten op voedselrijke humusarme kleigrond, bv. (...) op afgegraven plaatsen". Deze beschrijving stemt aardig overeen want aan de rand van het perceel vinden we de Hazenberg, een kunstmatig opgeworpen talud, waarvan de oorsprong tot nu toe nog niet kon worden achterhaald. Maar het lijkt alleszins geen gewaagd idee te opperen dat het om afgegraven grond gaat.

Naast de zonet beschreven onopvallende botanische uitschieter bevat het verlaten verruigde grasland nog een andere reeks allengs — onder invloed van de moderne landbouwmethoden — zeldzamer wordende soorten. Zo vind je er in de Pitrus-pollen nog vrij veel de groene (in plaats van zeegroene) vorm van de Zeegroene muur en sporadisch ook Wilde bertram. Elders dan weer op enkele kale plekken tussen de graszoden groeit er Egelboterbloem en Watertorkruid.

De graslandzone omvat eigenlijk twee voormalige graslanden. Het grootste ervan beschreven we zojuist. Het kleinste flankeert het grootste: het bestaat ten dele uit verruigd grasland, gedomineerd door Grote vossestaart en ertussenin nogal wat Moerasspirea en Echte valeriaan. Ten dele krijgt men beginnende struweelvorming met Braam en met aan de rand Glad walstro en Kruisblad-walstro.

De zone beplant met Canadapopulier, bestaat eveneens uit twee delen. De natste stroken hebben als ondergroei

"Den Wiestermeersch", in de verte de kerktoeren van Mespelare

Foto: F. Vermorgen

wat men in het wereld van vegetatiekundigen met een sjieke naam *Magnocaricion* noemt of in iets begrijpelijker termen het Verbond der grote Zeggen. Naast de dominante Scherpe zegge en de Stijve zegge vindt men hier mondjesmaat de veel zeldzamere Blaaszegge. Talrijk ziet men er nog Blauw glidkruid en Moeraswalstro, op voorwaarde dat men zich al of niet schoorvoetend waagt op het (let op het fraaie ecologenjargon!) week organisch of mineraal substraat van deze verlandingszone. Palend aan die vegetatie is er een plek, gedomineerd door Liesgras met als voorjaarsbloeiër een troepje Dotterbloemen.

De droogste zone met populier, werd door de eigenaar wat meer gedifferentieerd door tussenbeplanting van onder meer Gewone es en Gewone esdoorn. Als kruidige bosplanten treffen we er, naast het ook in de droogste delen van de nattere zone veel voorkomende Speenkruid, ook een plekje Bosanemoon. Maar ook hier betreft het in soortensamenstelling nog steeds een partij bomen op ex-grasland. Met andere woorden: een volwaardig bos verkrijgt men zomär niet van vandaag op morgen door aanplanten van al dan niet inheemse boomsoorten. Een bos heeft tijd nodig: eeuwen...

Waarom de naam "Den Wiestermeersch"?

Na enig zoekwerk vonden we benamingen als "Hazenbergh" en "Den Duitser Meersch".

"Hazenbergh" zou slaan op de kunstmatige heuvel die op het terrein aanwezig is, waar de Hazen zich op het droge terugtrokken wanneer het gebied overstroomde door het Denderwater.

"Den Duitser Meersch": er wordt beweerd dat de Duitsers hier tijdens WO-II zwaar gescht hadden geïnstalleerd en een heuvel hadden gemaakt als dekking. Twijfelachtig, de heuvel zou reeds in het begin van deze eeuw aanwezig geweest zijn.

Op de kaart van Poppe (omstreeks 1850) vinden we "Den Wiestermeersch" terug. In het eerste deel zit een plaatsbeschrijving (gelegen te Wieze). Het tweede deel is biotoopsbeschrijvend is ("meersch": wat evenveel betekent als weide of vochtig grasland). Het kind was gedoopt.

Om enige geschiedkundige klaarheid te vinden zijn we te rade geweest bij Meester Jef Dauwe, heemkundige te Lebbeke. We hopen dit bij een volgende gelegenheid te kunnen publiceren.

Volgens het Gewestplan Dendermonde situeert het gebied zich in een "landschappelijk waardevol agrarisch gebied". Het ontwerp 'Groene Hoofdstructuur Vlaanderen' geeft het een bestemming als natuurontwikkelingsgebied.

In de toelichtingsnota van het gewestplan Dendermonde stelt men dat het te vermijden is dat nieuwbouw wordt opgericht midden in deze grote open ruimte. Met nieuwbouw bedoelt men hier uiteraard enkel landbouwbedrijven, woningbouw is ipso factor verboden in landbouwgebieden. Nochtans stellen we vast dat in de omgeving enkele al of niet recent opgerichte weekendverblijfs met bijhorende visvijver aanwezig zijn. De conservator zal ook een oogje in 't zeil houden voor wat betreft dreigende aantastingen van de omgeving van het gebied. Zo stelden we illegale kappingen van knotwilgen vast aan de rand van een weiland in de omgeving van het reservaat.

Onze Wielewaalafdeling 's Heerenbosch wil met de oprichting van het reservaat "Den Wiestermeersch" niet alleen een stukje waardevolle natuur beschermen en beheren, maar met dit initiatief eveneens de Lebbeekse beleidsverantwoordelijken en de bevolking bereiken. En waarom zou ons dat niet lukken?

*Paul Meert, conservator, Duivekeetstraat 12, 9280 Lebbeke
Gustaaf Van Gucht, Kasteeldreef 250, 9255 Buggenhout*

"DE BONTE KLEPPER" IN RIJKEVORSEL

De Wielewaal, die te Brecht met het natuurreservaat "De Kooldries" reeds sedert 19 september 1975 een voormalig kleiwinningsgebied van 15 ha. in beheer heeft, kreeg de kans om een ecologisch waardevol terrein in de kanaalzone tussen Rijkevorsel en St.-Lenaarts aan te kopen om dit eveneens als natuurreservaat in te richten en te beheren. Nadat Waters en Bossen in 1982 het grootste deel van de terreinen van de steenfabriek "De Volharding" had kunnen aankopen, bleef een mooi aangrenzend gebied, met daarin gelegen een oude kleiput, in privé-bezit. Dit natuurterrein heeft De Wielewaal mede dank zij belangrijke giften kunnen verwerven.

De overdracht ging door op 4 juni jl. bij notaris Y. Lesseliers te Balen. Het betreft een gebied van ca. 7 ha, gelegen direct ten zuiden van het kanaal aan de Nijverheidsweg in Rijkevorsel. Het bestaat uit de eerder genoemde plas van bijna 2 ha en ca 2 ha gemengd bos, waarin berk en els domineren. Voor de rest vinden we er een grotendeels vochtig heideterrein, waarin vooral de natte depressies door het voorkomen van o.a. Kleine en Rode zonnedauw botanisch zeer waardevol zijn.

In het plan "De Groene Hoofdstructuur" van Milieu-minister Kelchtermans is het gebied aangemerkt als natuurkerngebied, hetgeen een ondubbelzinnige erkenning van de waarde ervan inhoudt. Zeker als men het ziet in relatie tot de terreinen van Waters en Bossen waarin het als het ware gebed ligt, wat een maximale bescherming van het gebied mogelijk maakt. Samen met het terrein van Waters en Bossen is met deze aankoop een groot deel van de vroegere Heihoef Heide (ca. 70 ha in totaal over een lengte van 1.200 m. langs het kanaal) voor de natuur veilig gesteld.

Als naam voor onze nieuwe aanwinst hebben we gekozen voor "De Bonte Klepper". Bonte Klepper is de lokale benaming voor de Grauwe klauwier. Voor deze interessante en mooie vogel, die nog niet zo lang geleden nog als broedvogel in de streek langs het kanaal veelvuldig kon worden waargenomen, moet worden gevreesd dat hij inmiddels uit de hele provincie Antwerpen verdwenen is. De naam "Bonte Klepper" moet niet alleen gezien worden als eresaluut aan wat voor onze streek een zo karakteristieke broedvogel was, maar we hopen hem nog eens opnieuw in ons reservaat te mogen begroeten.

Het beheer van "De Bonte Klepper" zal gezicht zijn op het weer openmaken van het heideterrein door het verwijderen van de berkenopslag. Daarnaast zal door maaien en afvoeren van Pitrus uit een verland ven getracht worden dit weer in zijn oorspronkelijke staat te herstellen. Hierdoor zal een aantrekkelijk foerageergebied voor trekkende steltlopers kunnen ontstaan.

Een deel van de natte heide

Foto: L. Van Gompel

Tevens zullen op de meest drassige plaatsen een aantal proefperceeltjes geplagd worden ten einde de typische natte heideflora, waaronder Klokjesgentiaan, weer een kans te geven.

Behalve naar het broedvogelbestand hebben in "De Bonte Klepper" nog geen inventarisaties plaatsgevonden. De broedvogelinventarisatie leverde een gezonde populatie zangvogels op met als koploper de Fitis die over het gehele terrein en rond de plas vertegenwoordigd was. Verder werd bv. een vijftal zangposten van de Nachtegaal vastgesteld en duiden ook regelmatige aan-

De vijver

Foto: J. Vanheeuverswijn

wezigheid en zang van Boompieper, Grasmus, Tuin-fluiter, Tortel en Wielewaal op waarschijnlijk broed-gevallen.

Omdat "De Bonte Klepper" zich bevindt in het grens-gebied tussen de afdelingen "De Brechtse Heide" en "De Kievit" is in gezamenlijk overleg besloten dat beide afdelingen het beheer van het gebied op zich zullen nemen.

Als conservators werden aangesteld: Richard Vergaelen, Gagelhoflaan 40A, 2980 Zoersel, tel. 03/384 15 81 en Theo van den Oetelaar, Druivenlaan 2, 2390 Malle, tel. 03/311 74 96.

Het reservaat is uitsluitend toegankelijk onder bege-leiding, waartoe met een van beide conservators contact kan worden opgenomen.

Zoals hiervoor reeds gemeld zijn de fondsen die nodig waren voor de aankoop van het reservaat "De Bonte Klepper", grotendeels afkomstig van enige belangrijke giften, waartoe het reservatenfonds "De Voorkempen" werd opgericht. Het doet ons veel deugd dat Mondi Foods Belgium N.V. als eerste bedrijf in het Rijke-vorselse bereid gevonden kon worden een aanzienlijke bijdrage te doen. Wij hopen binnen afzienbare tijd op een toezegging van een vereniging uit de omgeving die de natuur een goed hart toedraagt. Daarmee zal praktisch de totale aankoopprijs gefinancierd worden.

Hiermede ziet het reservatenfonds zijn taak niet beëin-digd, integendeel. Uit te verwerven giften en te ver-wachten subsidies op gerealiseerde aankopen hoopt "De Voorkempen" met uw steun nog verdere aankopen van waardevolle natuurgebieden te kunnen doen. Het reser-vatenfonds zal vooral actief zijn in de gemeenten die ressorteren onder de Wielewaalafdelingen "De Voor-kempen" en "Brechtse Heide", zodat het werkingsgebied aansluit op dat van het Kempisch Reservatenfonds dat fondsen werft in het Turnhoutse.

Reservatenfonds "De Voorkempen":

Giro 000-0319785-73, ten name van De Wielewaal vzw, Graatakker 11, 2300 Turnhout, met vermelding van: Reservatenfonds "De Voorkempen".

T. van den Oetelaar, L. Van Gompel, R. Vergaelen

De Raad van Bestuur wenst de betrokken afdelingen geluk met hun verwezenlijkingen en dankt hen en de nieuwe conservators voor hun inzet.

H. Franckx

MOSSEN EN LICHENEN IN DE WIELEWAALRESERVATEN VAN HET TURNHOUTSE

In dit werkje geeft Ludo Smets de neerslag van 6 jaar inventarisatie van mossen en lichenen in de Wielewaal-reservaten uit het Turnhoutse. Het gaat om 11 gebieden, samen ruim 260 ha groot en met uiteenlopende biotopen. In het totaal gaf de inventaris volgend resultaat: 144 mossen (109 bladmosses, waarvan 16 veenmosses, en 35 levermosses) en 30 lichenen, waaronder verschillende zeldzame soorten.

De auteur bespreekt per reservaat telkens de aanwezige biotopen en een aantal mos- en lichensoorten die er voorkomen. Zoals te verwachten vormt de Liereman

ook op bryologisch vlak het belangrijkste gebied, maar ook elders kan men wel voor verrassingen staan. Sinds het afsluiten van de inventaris, eind 1989, kocht het Kempisch Reservatenfonds van de Turnhoutse Wielewaalafdelingen nog ruim 22 ha natuurreservaat bij. Deze werden nog niet geïnventariseerd wat de mossen en lichenen betreft. Dit werkje vormt het eerste van een reeks "mono-

grafieën" die door de Wielewaal zullen uitgegeven worden. De vormgeving wordt met opzet eerder sober gehouden. Zo kan de kostprijs ook laag gehouden worden. Het boekje kost slechts 100 F (+ 30 F verzendingskosten) en kan besteld worden op de Wielewaalcentrale (tel. 014/41 22 52).

G. Luyts

De redactie veronschuldigt zich voor het laattijdig verschijnen van "Wielewaal".

Moeilijkheden met één van de auteurs zijn de rechtstreekse oorzaak van deze vertraging. Uiteindelijk heeft de redactie moeten beslissen het artikel van bewuste auteur te verwijderen uit het persklare Wielewaalnummer.

Wij danken drukkerij Matthys-Beccu voor het begrip en de extra zorg die zij aan dit nummer hebben besteed.

HIJ WON 45 MILJOEN. ZIJN OGEN STRALEN VAN GELUK.

Lotto

**6 KRUISJES VERANDEREN
EEN LEVEN.**

Goed om te weten

EEN WEEK VOL NATUUR!

Tijdens de vakantiemaanden juli-augustus organiseert het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie zes vakantieweken in het teken van één of ander landschap.

Op het programma staan veel excursies in de meest waardevolle natuurgebieden in Vlaanderen.

De cursussen zijn bedoeld voor volwassenen (vanaf 17 jaar). Er worden maximum 25 personen toegelaten.

Het programma loopt steeds van 9 u. tot 17 u. in externaatverband.

Personen die vrijblijvend een uitgebreide folder wensen te bekomen kunnen contact opnemen met:

Centrum voor Natuurbeschermingseducatie, Ommeganckstraat 20, 2018 Antwerpen, 03/226 02 91 (tijdens de bureeluren).

EREPRIJS GRAAF LEON LIPPENS

De vriendenkring "Graaf Leon Lippens" organiseert om de twee jaar een wedstrijd. Ter nagedachtenis van de stichter van het natuurreservaat het Zwin worden jongeren beloond voor een ornithologisch wetenschappelijk onderzoek, dat ze voor deze wedstrijd speciaal moeten inzenden.

De keuze van het ornithologisch onderwerp is vrij. Het werk moet echter meer zijn dan boekenwijsheid. Eigen onderzoek dient duidelijk naar voren te komen.

De wedstrijd werd afgesloten op 3 december 1990. De jury bestond uit Guido Burggraeve (conservator van het Zwin), Walter Roggeman (hoofd ringdienst van het KBIN) en Henri Franckx (algemeen voorzitter van De Wielewaal).

Zondag, 21 april j.l., kwam de Vriendenkring met de jury bijeen in het Zwinchalet om de laureaten aan te duiden. Burgemeester Leopold Lippens reikte de prijzen uit.

De prijs van 30.000 F ging naar de 18-jarige Dries Bonte uit Oostduinkerke voor de studie "De Roodborsttapuit, broedbiologie en voorkomen aan de Westkust". Het werk werd in één jaar gemaakt, dank zij vele waarnemingen.

Omdat ook de studie van Dries Van Nieuwenhuyse uit Tielt degelijk werd opgesteld, besliste de jury uitzonderlijk een tweede prijs toe te kennen van 20.000 F. De 25-jarige licentiaat biologie maakte met zijn medewerkers Kris Vandekerckhove, Friedel Nollet en Koen Verhaeghe een studie over "Definitie en gebruik van protocolleringsmethode voor territoriumgebruik en specifieke gedragingen bij de Grauwe klauwier". Zij volgden het gedrag van een koppel in het zuidoosten van ons land, in Belgisch Lotharingen.

Beide werken zullen gepubliceerd worden in Oriolus.

Ten slotte werd het werk van graaf Leon Lippens in herinnering gebracht. Zonder hem zou het natuurreservaat het Zwin nooit geworden zijn wat het nu is.

H. Franckx

J.A. NIJKAMPRIJS

De KNNV roept alle jongeren op mee te dingen naar de J.A. Nijkamp prijs.

Hiervoor kunnen jongeren die in 1992 de leeftijd van 25 jaar nog niet bereikt hebben een werkstuk indienen, dit werkstuk moet een verslag zijn van eigen waarnemingen in de vrije natuur, park, plantsoen of eigen tuin. Het kan bestaan uit een geschreven tekst, een fotoreportage, een geluidsregistratie, een video-opname en dergelijke maar zoals gezegd de eigen waarneming staat voorop.

De inzending mag zowel door een enkeling als door een groep gemaakt zijn, het werkstuk moet voor 1 maart 1992 bij de KNNV ingestuurd worden.

De prijsuitreiking zal plaatsvinden in 1992, op de eerste zaterdag van november, tijdens de Vertegenwoordigende Vergadering van de KNNV. Jongeren die de prijs van f 1.000,- willen winnen, worden uitgenodigd de voorwaarden bij de KNNV op te vragen.

De KNNV is een vereniging voor veldbiologie, een vereniging waar eigen waarneming in de natuur cen-

traal staat. Met deze prijs probeert de KNNV jongeren hierin te stimuleren.

Het adres: KNNV, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, tel. 030 - 314797.

Zondag 25 augustus WE - WHOP: WERK-WANDELDAAG IN HOBOKEN POLDER

Zondag 25 augustus verwacht de 'Werkgroep Hobokense Polder' (WHOP) alle natuurliefhebbers met het hart op de juiste plaats voor een dag die in het teken staat van NATUURBEHEER. Twee gedeelten zijn voorzien. 's Voormiddags wordt een geleide wandeling georganiseerd doorheen dit opmerkelijke moerasbiotoop, waarbij vooral uitleg gegeven wordt over de effecten van natuurbeheer. 's Namiddags kan men kennismaken met de natuurbeheersploeg die reeds het gehele weekeinde aan het werk is. Tevens is het de bedoeling zelf ook even de handen uit de mouwen te steken: op een niet vermoeiende, ontspannende wijze eens proeven van natuurbeheer. Een dag van zien, genieten, maar ook even doen. Een dag vol 'natuurbeleving'.

Praktische informatie:

- ☐ Aanvang: 10 u. station Hoboken - Polder (einde Berkenrodelei).
- ☐ Einde omstreeks 16.30 u.
- ☐ Middagpauze (12.30 u. - 14 u.): keuze uit 2 mogelijkheden, nl.
 - picknick in de natuur (zorg zelf voor drank)
 - uw boterhammen verorberen in drankgelegenheid
- ☐ Meebrengen: waterdicht schoeisel of laarzen, géén zondagspak, boterhammen voor 's middags, eventueel handschoenen en kledij die wat vuil mag worden (voor 's middags)
- ☐ Voor info: F. Thys, A. Einsteinlaan 22, 2660 Hoboken (tel. 03/830 20 51).

Speciaal voor verenigingen: de dag van 25 augustus komt slecht uit? Geen nood. Voor groepen organiseert WHOP een dergelijke dag op een door u te bepalen tijdstip (voor info: tel. 03/830 20 51).

Het Nationaal Verbond voor Natuurbescherming organiseert op **zondag 22 september 1991** haar 38ste Nationale Natuurbeschermingsdag en dit in samenwerking met "Les Amis du Parc de la Dyle" (APD), APVLD, APNE, AVES, "Les Cercles des Naturalistes de Belgique" en de Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud.

De Natuurbeschermingsdag draagt dit jaar als thema: "De Europese Vogelrichtlijngebieden", "De milieu-problematiek in de zone van de Dijlevallei".

Programma :

- 09.30 u Bijeenkomst aan het "Maison de Coullemont", rue des Moulins 10 - Archennes (fusiegemeente Grez-Doiceau).
- 10.00 u Geleide wandeling. Bezoek aan de tentoonstellingen over de Europese Vogelrichtlijngebieden en aan de infostands
- 12.00 u Middagmaal - picknick (streekgerechten en biologisch geteelde produkten) en dranktentjes ter plaatse.
- 13.00 u Officiële manifestatie - Korte toespraken.
- 14.00 u Aanvang geleide excursies in de natuurgebieden van de Dijlevallei.
- 17.30 u Afscheid

De Europese vogelrichtlijngebieden "Vallée de la Dyle" en "Dijlevallei" bestaan voornamelijk uit bossen en vochtige biotopen zoals vijvers, waterlopen, moerassen en drassige weiden. Ze herbergen een ongemeen rijke flora en fauna en vormen bovendien het habitat van een aantal sterk bedreigde plante- en diersoorten (toepassing van o.a. art. 4 van de Europese Vogelrichtlijn 79/409). De vochtige milieus fungeren overigens als belangrijk foerageergebied voor talloze trekvogels. Toch is het er niet al rozegeur en maneschijn: verschillende bedreigingen wegen op dit prachtige natuurgebied waarvoor snel een efficiënte oplossing dient gezocht te worden.

1. De Notedop, gelegen in de schaduw van De Notelaer

De Notelaer, het Toeristisch en Recreatief Onthaalcentrum van de Schelde, heeft sinds 1989 een natuurcentrum geopend in samenwerking met De Dienst Groen, Waters en Bossen.

De werking van deze blokhut, De Notedop, staat nog in haar kinderschoenen. Om meer promotie aan De Notedop en het omliggend natuurlandschap te geven, is deze Notedop sinds vorig jaar elke zon- en feestdag gratis toegankelijk en worden er jaarlijks 4 natuurwandelingen ingericht onder begeleiding van een natuurgids, eveneens gratis.

2. Vanuit De Notedop op exploratie

Openingsuren: elke zon- en feestdag van 14.00 u. tot 18.00 u. tussen Pasen en oktober.

Voor scholen en leergierige organisaties vervult deze Notedop verschillende opvoedende functies:

- ☐ de slikken en schorren zijn ideaal om vogelsoorten te ontdekken;
- ☐ de dijken vormen een levensbodemp voor heel wat planten en bijhorende insecten;
- ☐ de wielen en sloten lenen zich tot een milieustudie van water;
- ☐ de bossen en parkgebieden leiden tot een (h)erkenning van bomen en struiken maar eveneens kan de bodemstudie een relatie leggen tussen levende organismen en hun omgeving.

Alle waarnemingen kunnen worden gebundeld, geordend en beoordeeld in De Notedop.

3. In 1991 nog twee natuurwandelingen onder begeleiding van een natuurgids

- ☐ 18 augustus: Oogstwandeling
- ☐ 29 september: Michielszomerwandeling

Aanvang om 14.30 u. aan De Notedop. Duur ongeveer 1,5 tot 2 uur. Gratis. Aangepast schoeisel is bij vochtig weer aan te raden.

Begin 1990 kwam de Stichting Omer Watez met het voorstel naar buiten om van de Vlaamse Ardennen een natuurpark te maken. Met de uitgave van het Natuurontwikkelingsplan van Minister Kelchtermans werd dit omgedoopt tot Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen. Sindsdien heeft Stichting Omer Watez bij de gemeentebesturen en zowat alle sectoren van de plaatselijke bevolking het voorstel gepromoot. Opvallend daarbij was telkens dat het voorstel nooit werd afgescheept, doch meestal (gematigd) positief werd onthaald. Intussen bewijst de ontwerpkaart van de Groene Hoofdstructuur, die Minister Kelchtermans in maart '91 in de pers bracht, nogmaals dat deze streek wel degelijk in aanmerking komt voor dergelijk statuut. Naast een gordel van Natuurkerngebieden, wordt de streek immers ongeveer volledig als Natuurontwikkelingsgebied ingekleurd.

Folder regionaal landschap

Omdat de Stichting Omer Watez het altijd belangrijk heeft gevonden dat haar voorstel door de plaatselijke bevolking werd gedragen, bracht ze begin juni de folder Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen uit. Hiermee tracht ze bij iedereen van de acht betrokken gemeenten (Oude-naarde, Zottegem, Horebeke, Brakel, Kluisbergen, Zwalm, Ronse en Maarkedal = 42.000 huizen) duidelijk te maken dat de Vlaamse Ardennen de globale bescherming via een Regionaal Landschap verdienen.

Intussen werd dit voorstel ook als project erkend bij de Koning Boudewijnstichting, en kan de Stichting Omer Watez vanaf 1 september een licentiaat ruimtelijke ordening voltijs tewerk stellen om dit Regionaal Landschap verder uit te bouwen. Gezien ook Minister Kelchtermans financiële steun heeft toegezegd, zou er dus binnenkort een speciaal team hierrond aan het werk kunnen worden gezet. Doordat die steun tot nog toe uitbleef, blijft het team voorlopig echter beperkt tot één persoon.

VLAAMSE ARDENNEN

regionaal landschap

Poster regionaal landschap Vlaamse Ardennen

De natuurpracht van de Vlaamse Ardennen werd voor het eerst vastgelegd in de uitgave van een prachtige kleurenposter. Een schilderij van grootmeester Valerius De Saedeleer vormt de achtergrond van een mozaïek met natuurpareltjes als Boshyacint, Longkruid, Ransuil en Vuursalamander. Opnames van natuurfotograaf Johan De Meester. Landschapsfotograaf Marc Vanden Borre verzorgde een holle weg met zicht op een typisch panorama uit de Vlaamse Ardennen: een knobbomerij, landschapselement bij uitstek van het heuvelland, werd stijlvol afgedrukt in zwart-wit.

Rotary Oudenaarde schonk deze speciale uitgave aan de Stichting Omer Watez als ondersteuning bij de realisatie van het "Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen". Een krachtig groen gebaar dat de draagkracht van de milieubeweging versterkt.

Dé uitdaging van het op te richten Regionaal Landschap ligt immers in het samengaan van natuur, recreatie, landbouw, bewoning en industrie. De poster wijst op het echte goud van de Vlaamse Ardennen nl. de bescherming van één van de laatste open groene ruimten van Vlaanderen. Hopelijk siert de poster vele huiskamers in de toekomst en wordt er niet langer van overheidswege gewacht met de realisatie van het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen.

Binnenkort wordt er alvast, met de steun van de Koning Boudewijnstichting en Minister Kelchtermans een team aangesteld, dat in opdracht van de Stichting Omer Watez dit Regionaal Landschap verder zal uitwerken. De opbrengst van de posterverkoop moet zowel dit project ondersteunen, als een stimulans zijn voor de milieuwerving van de Stichting Omer Watez.

Hoe bestellen?

De poster kost 200 F, doch per post verstuurd wordt het 250 F. Bestellen kan men door overschrijving op rek.nr. 700-0081236-91 van Stichting Omer Watez, Kattestraat 23, 9700 Oudenaarde. Men kan hem ook afhalen op het Milieucentrum (zelfde adres, tel. 055/31.80.91). Dit is open tijdens de kantooruren, behalve op dinsdagvoormiddag.

De Dunbekwulp *Numenius tenuirostris*: een vogel op de rode lijst

Henri Franckx

Alhoewel hij vroeger over het grootste deel van Europa trok, is de Dunbekwulp thans een van de zeldzaamste en minst gekende vogelsoorten van het West-Palearctisch gebied. Hij had gemakkelijk volledig kunnen uitsterven, zonder dat ook maar een toegewijd ornitholoog er weet had van gehad.

Van nu af aan zal hij echter niet meer onopgemerkt kunnen blijven, ten minste zo lang er nog een exemplaar leeft.

De Dunbekwulp maakt inderdaad vanaf 1988 het onderwerp uit van een project van ICBP (International Council for Bird Preservation). Uit dit recent onderzoek blijkt dat er nog slechts een honderdtal exemplaren overblijven. Door dit gering aantal is de Dunbekwulp de zeldzaamste trekvogel van het West-Palearctisch gebied. Honderd is bovendien een gevaarlijk laag aantal voor een trekker, die jaarlijks 5.000 km heen en terug aflegt.

In het veld is de Dunbekwulp redelijk gemakkelijk te herkennen aan de grote donkere vlekken op de overigens witte flanken. Deze vlekken zijn duidelijker en ronder dan die bij de Wulp *Numenius arquata* en de Regenwulp *Numenius phaeopus*. De Dunbekwulp is slechts zo groot als de Regenwulp — dus veel kleiner dan de Wulp — maar heeft een rechtere en dunnere snavel. Ook de lichtere kleur van het verenkleed doet eerder denken aan een miniatuur-Wulp, maar dan met een naar verhouding kortere snavel. De kruintekening is soms egaal donker (wulpachtig), maar vertoont uitzonderlijk ook een Regenwulp-patroon (twee donkere en één lichte kruinstreep). Ook de roep is een kenmerk. Hij is sneller en

hoger van toon dan het gejoel van de Wulp en verschilt natuurlijk totaal van het herhaalde bi-bi-bi geroep van zijn subarctisch familielid.

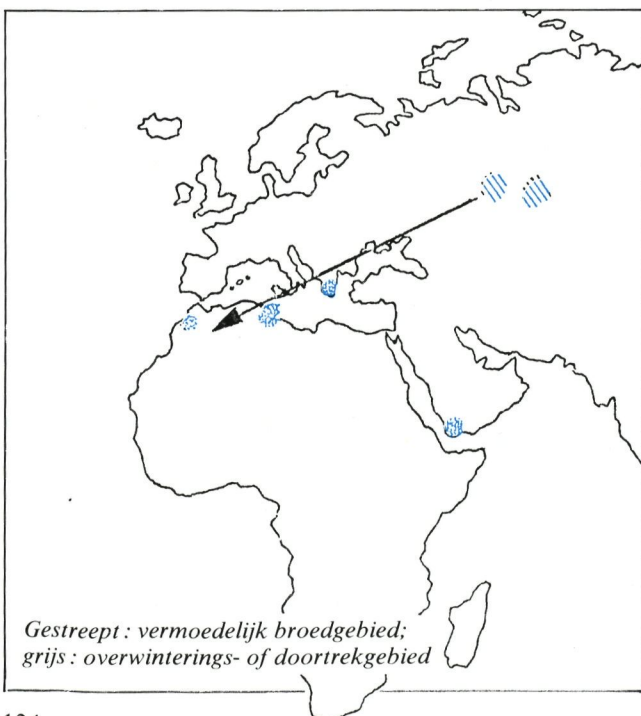
Het broedgebied van de Dunbekwulp is tot nu toe niet met zekerheid gekend. De enige twee betrouwbare nestgegevens dateren van 1925 en komen uit de West-Siberische steppengebieden. Niettegenstaande recent onderzoek door de ICBP en de Sovjet-Academie voor Wetenschappen is men nog niets meer te weet gekomen over de broedgebieden. Niettemin gaan Russische ornithologen voort met het onderzoek naar de broedplaatsen. Al de gekende vroegere nestplaatsen werden onderzocht en in juni 1990 werden zelfs helikopters ingezet om nog niet bezochte plaatsen af te speuren. Spijtig genoeg werden geen broedende Dunbekwulpen waargenomen. Onderzoek met radiozendertjes wordt nu beschouwd als het laatste middel om deze zeldzame vogel op te sporen. Eerst dan kan gezorgd worden voor een aangepaste bescherming van zijn broedgebieden.

Van die broedgebieden in de uitgestrekte moerassen van Zuidwest-Siberië trekt de Dunbekwulp west-zuid-west over Europees Rusland, oostelijk Europa en de Middellandse Zee naar Noordwest-Afrika, waar hij overwintert.

Tot het einde van de vorige eeuw blijkt de Dunbekwulp algemeen geweest te zijn in het grootste deel van zijn areaal. In de meeste landen aan de Middellandse Zee kwam hij talrijk voor. In Malta, Sicilië en Noordwest-Afrika was hij zelfs de meest voorkomende wulp. Alhoewel preciese tellingen ontbreken, bestaat er een tekst uit Algerië, waarin sprake is van "een ongelooflijke vlucht Dunbekwulpen, zo groot als een spreeuwenwolk".

Erwin Stresemann en Hermann Grote waren de eersten, die in 1943 de aandacht trokken op de grote achteruitgang. De belangstelling voor de soort bleef echter nog uit gedurende de volgende 40 jaar. Eerst in 1979 trokken Derek Scott en Tony Parker de aandacht op het feit dat de soort nog maar onregelmatig en slechts op enkele plaatsen en dan nog in zeer klein aantal voorkwam.

Hierdoor gealarmeerd lanceerde de ICBP in mei 1988 het Dunbekwulp-project. Dit moest de biotoop-vereisten en de huidige status van de soort onderzoeken en een actieplan opstellen voor haar herstel. Het project werd gecoördineerd door Adam Grettton van het ICBP-secretariaat en gesteund door de RSPB (Royal Society for the Protection of Birds), de Zweedse Ornithologische

Vereniging en de ICPB-afdelingen van Groot-Brittannië, Denemarken en Finland. Het project begon met het inrichten van een netwerk van nationale coördinatoren in de 10 landen, waar de vogel voorkomt. Dit zijn de Sovjetrepubliek (waar hij vermoedelijk broedt), Turkije, Roemenië, Hongarije, Joegoslavië, Griekenland, Italië, Tunesië, Marokko en Iran (dit laatste land pas bijgevoegd).

Vervolgens haalde men uit museumverzamelingen, oude tijdschriften en dagboeken en uit veldwaarnemingen op geschikte plaatsen 530 meldingen van deze eeuw en nog dozijnen meer uit de vorige eeuw.

Met deze informatie werden van de Azov-Zee in de Sovjetrepubliek tot de Mehran-Delta in Iran en Merja Zerga in Marokko 18 sleutelposities vastgelegd, die samen 800.000 ha bestrijken. De nationale project-coördinatoren in elk van de 10 betrokken landen hebben zich ingezet voor de bescherming van deze plaatsen. Dit is absoluut noodzakelijk voor het behoud van een aantal pleisterplaatsen en overwinteringsgebieden voor de soort.

Ondertussen zamelde het netwerk, georganiseerd door de continentale afdeling ICBP, reeds heel wat nieuwe gegevens in over de soort. In 1988 werd de Dunbekwulp met zekerheid slechts waargenomen op 8 plaatsen. De meeste observaties zijn deze van trekkers op sleutelposities, zoals de steppe van Hortobagy in Hongarije en de Evros-Delta in Griekenland. Slechts op één plaats bleven de vogels langer dan één dag: in Merja Zerga in Marokko overwinterden de jongste twee jaren 3 tot 5 vogels. Deze plaats biedt dan ook een enige gelegenheid om de Dunbekwulp te bestuderen. Ook in de winter '90-'91 overwinterden weer 3 Dunbekwulpen bij Merja Zerga in Marokko. Ook in Tunesië werd deze winter een exemplaar waargenomen door enkele Brusselse ornithologen.

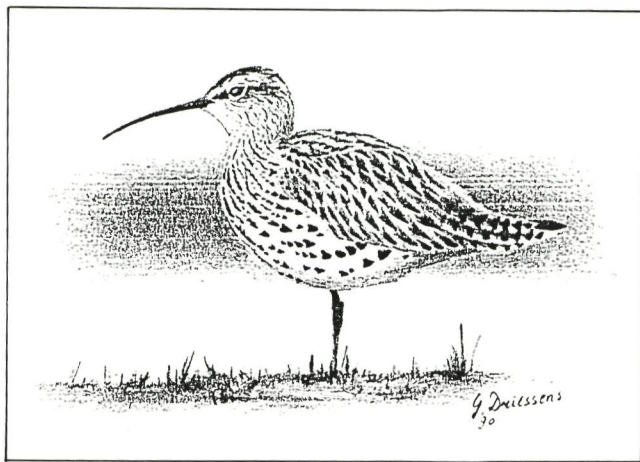
Het is dan niet te verwonderen dat ook kleine groepjes Wielewalers, vooral uit de provincie Antwerpen, tijdens de Kerstvakantie naar Marokko togen op zoek naar enkele van de laatste Dunbekwulpen. Dank zij de motivatie, de kennis en de inzet van deze enthousiastelingen is het ze gelukt de vogels op te sporen. Hun uitvoerig verslag met gedetailleerde plaatsbeschrijvingen en te velde gemaakte schetsen zullen het eventuele opvolgers gemakkelijk maken deze avontuurlijke tocht over te doen.

Meer inlichtingen hierover zijn te verkrijgen bij Dirk Colin van Boechout of bij Gerald Driessens van Lier via de Vlaamse Birdline (tel. 03/488 01 94).

In 1989 werd het onderzoek naar het trekgebied van de Dunbekwulp nog uitgebreid. De organisatie Earthwatch heeft namelijk het noordoosten van Griekenland als te exploreren gebied op zich genomen.

De kennis van de oorzaken van de achteruitgang van de Dunbekwulp is een belangrijke hulp voor elke poging tot behoud. Veel van de gebieden, die de soort gebruikt op haar trek, zijn sterk gewijzigd, vooral door de expansie van de landbouw. Grondige biotoopwijzigingen hebben plaats gehad in de Sovjetrepublieken. De steppen van Hongarije en Joegoslavië, de waterrijke gebieden in Roemenië, Griekenland en Italië zijn nog slechts een fractie van wat ze vroeger waren. Ook de overwinteringsplaatsen in Noord-Afrika zijn fel ingekrompen. Door de wijziging of verdwijning van al deze biotopen ondervonden de Dunbekwulpen moeilijkheden in hun broedgebieden, op trek en in hun winterkwartieren.

De Dunbekwulpen gebruiken echter een grote variatie van gebieden tijdens hun trek. Biotoopverlies kan dan

voornaamste oorzaak van hun verdwijning is zonder twijfel de jacht. Door hun grootte en vermoedelijk ook door hun "lekkere" smaak waren wulpen een geliefkoosd doelwit voor jagers in Europa en Noord-Afrika. Met bandopnemers en ander gespecialiseerd materieel werden de vogels naar een net of schietstand gelokt. Nu is vooral de Dunbekwulp zeer kwetsbaar door de jacht. Hij is weinig schuw en zijn trekbaan over land is erg smal.

De invloed van de jacht op zijn achteruitgang blijkt duidelijk uit de statistieken in Italië: 47 exemplaren van de vorige eeuw en 63 van de 76 meldingen van deze eeuw betreffen afgeschoten vogels. Nu komt slechts een zeer gering aantal van de jachttrofeeën terecht in een museumverzameling. Hierdoor komen deze 110 gemelde vogels vermoedelijk overeen met vele duizenden gedode exemplaren en dit dan nog alleen voor Italië.

De jacht op de Dunbekwulp duurt nog altijd voort. In december 1989 werd in Merja Zerga in Marokko een van de 3 exemplaren, die er overwinterden, geschoten en gewond. Nu kan geen enkele jager in de vlucht en waarschijnlijk ook op de grond een Dunbekwulp onderscheiden van een andere wulp. Het is al niet gemakkelijk voor bekwame ornithologen. Daarom vraagt de ICBP een totaal jachtverbod op alle wulpen en grutto's in de 10 hogervermelde landen. Vragen staat vrij, maar een resultaat bekomen zal wat anders zijn. Nochtans hebben Hongarije, Griekenland en Tunesië zich al akkoord verklaard en ook Marokko heeft zo pas alle wulpen beschermd. Jachtverbod is al zeer goed, maar toezicht is nog wat anders. Daarom dringt de ICBP aan op een effectieve en volledige bescherming in de belangrijke trekgebieden en overwinteringskwartieren.

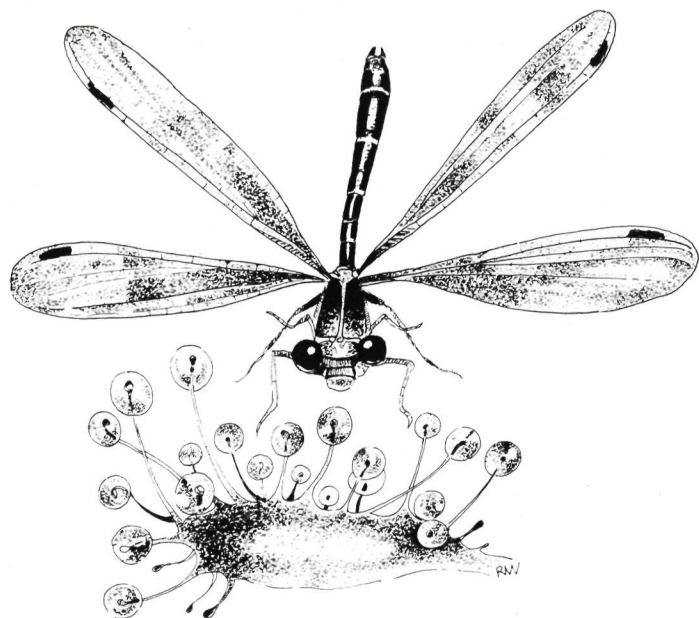
De toekomst van de soort is ver van zeker, maar als het ICBP-plan wordt uitgevoerd en nageleefd bestaat er een kleine kans dat de Dunbekwulp niet de eerste West-Palaeartische vogel is, die uitsterft sinds het verdwijnen van de Grote Alk.

Mijn oprechte dank aan Gerald Driessens voor de tekeningen.

Literatuur

- Red Data Bird: "Slender-billed Curlew" by Adam Gretton. *World Birdwatch*, 12 No. 3.
- Heinzel H., R.S.R. Fitter, J.F. Parslow, *De Europese Vogels in Kleur*.
- van den Berg A.B., 1988. Identification of Slender-billed Curlew and its occurrence in Morocco in winter of 1987/1988. *Dutch Birding* 10: 45-53.

H. Franckx, Vredelaan 29, 2500 Lier

Vijf voor twaalf

ELKE BOOM IS ER TWEE WAARD... EEN LEEFBARE WERELD VOOR NOORD EN ZUID

Er gaat iets fout met het milieu op onze planeet. Dit is algemeen bekend bij de burgers, maar dit feit lijkt nog niet tot in de politieke kringen te zijn doorgedrongen. Wereldsolidariteit (NGO) en de Bond Beter Leefmilieu (koepel van de Vlaamse milieuvereniging) werken daarom samen een campagne uit waarbij scholen, milieuverenigingen, socio-culturele organisaties en beleidsmakers deze problemen ter harte nemen.

De actie luidt: "Elke boom is er twee waard... een leefbare aarde voor Noord en Zuid".

In het noordelijk halfrond wordt niet steeds efficiënt met natuurlijke hulpbronnen omgesprongen. Lucht-, water- en bodemverontreiniging zijn de symptomen van de welvaartziekte. In het Zuiden heeft ontbossing het milieu zware slagen toegebracht. Daar wordt een strijd geleverd op leven en dood. Ook wij worden geconfronteerd met deze armoedestrijd. Ontbossing leidt immers tot klimaatverandering, een probleem waar de ganse gemeenschap voor staat.

Geen actie zonder een verbintenis

Wereldsolidariteit (dienst binnen het ACW) en de Bond Beter Leefmilieu coördineren de campagne, waarbij enerzijds verenigingen en anderzijds de politici worden aangesproken.

Voor de socio-culturele organisaties staat een infoposter ter beschikking. Deze zal gebruikt worden voor sensibilisatie rond Milieu en Derde Wereld binnen de Verbonden. Het hoogtepunt van de campagne wordt het planten van lindebomen door de organisaties als "zichtbaar engagement t.a.v. het leefmilieu" in het **weekend van 12 en 13 oktober**. Het is de bedoeling dat dan in 308 Vlaamse gemeentes lindebomen geplant worden onder het motto: "elke boom is er twee waard". Eén lindeboom wordt hier geplant en de tweede in Haïti. Met de "vruchten" van de campagne wordt namelijk geïnvesteerd in een herbebossingsproject op Haïti.

Tijdens de campagne willen we de gemeentelijke beleidsverantwoordelijken twee politieke eisen laten onderschrijven en hen stimuleren om deze binnen de

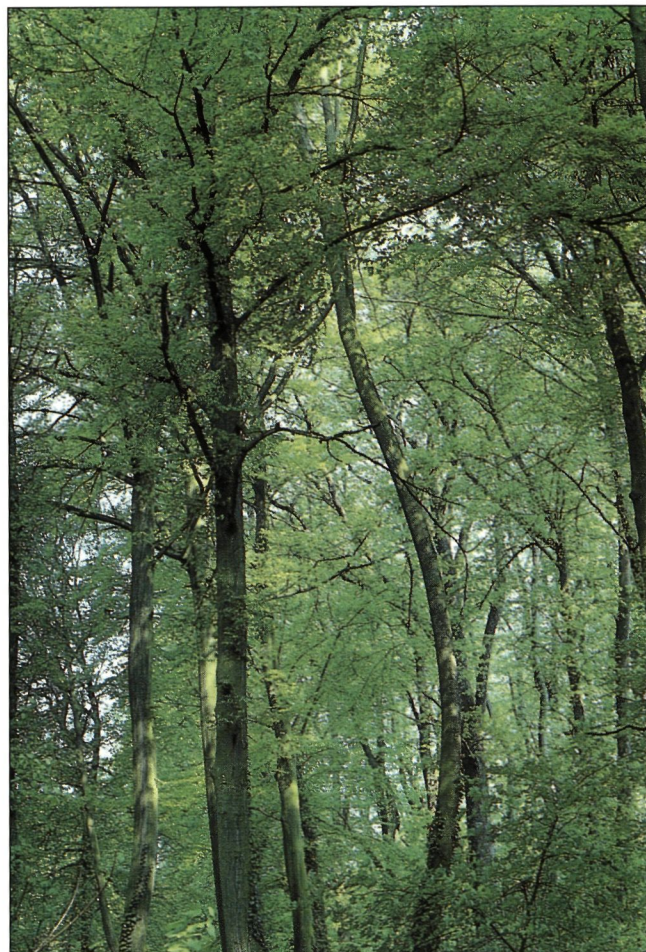

Foto: L. Kusters

Vlaamse Regering te verdedigen. De politieke eisen gaan over:

1. steun aan de oprichting van een Internationaal Klimaatfonds (onderzoek en tegengaan van broeikas-effect);
2. het integreren van de milieuzorg in alle aspecten van het Europees beleid (het opnemen van gedragscodes voor industriële en financiële instellingen uit de EG die werkzaam zijn in de Derde Wereld).

De campagne streeft ernaar om ook de gemeentelijke beleidsverantwoordelijken persoonlijk te betrekken bij het engagement nl., het planten van lindebomen in de gemeente.

Tenslotte worden ook de leerkrachten van het 5de en 6de basisonderwijs opgeroepen om te werken rond milieuvraagstukken. Dit initiatief wil toekomstige generaties bewust maken van hun verantwoordelijkheid voor het leefmilieu. Een uitgewerkt lespakket rond "Milieu en Derde Wereld" is te verkrijgen op het actieadres.

Afspraak met alle milieu-coördinatoren

Voor de uitvoerende taak van de campagne doet BBL beroep op de provinciale en lokale milieu-verenigingen. De eigenlijke taak bestaat uit de voorbereiding van de actie op 12 en 13 oktober waarbij per organisatie (ACW- en milieu-organisatie) één lindeboom wordt aangekocht en geplant. De prijs die voor de lindeboom wordt aangerekend is 1.000 F.

Twee afgevaardigden (één per koepel) nodigen de gemeentelijke politici persoonlijk uit voor het onderschrijven van onze twee politieke eisen en voor het planten van de lindeboom als verbintenis. De milieu-coördinatoren uit de 308 Vlaamse gemeentes zullen binnenkort de actiefolder toegestuurd krijgen.

Praktisch

Het verdere scenario is het volgende:

- ☐ de milieu-coördinatoren nemen persoonlijk contact op met de ACW-coördinatoren;
- ☐ een datum van overleg tussen de milieu- en de ACW-organisatie wordt onderling afgesproken, teneinde de gemeentelijke beleidsmakers persoonlijk te motiveren om aan de actie deel te nemen;
- ☐ de voorbereiding van de boomplant-actie gebeurt binnen de lokale milieu-vereniging (neem hiervoor contact op met BBL).

Het is van cruciaal belang dat de beleidsmensen op voorhand op de hoogte worden gesteld van onze eisen. Wielewaalafdelingen die geïnteresseerd zijn, nemen contact met: Elke boom is er twee waard, BBL/ACW-campagne, Luxemburgstraat 23/5, 1040 Brussel, tel. 02/514 12 50 - toestel 34, tel. 02/514 05 00 Annick Declercq.

"HALVEER HET AUTOVERKEER" ACTIE BREIDT UIT

In ons januarinumnummer (blz. 13) vond u een eerste oproep. Ongetwijfeld heeft u via de pers vernomen dat de campagne 'Halveer het autoverkeer' sinds begin mei wordt gevoerd in samenwerking met de KWB. Met het oog daarop werd een Vlaamse editie van de Halveerkrant en een brochure met handige 'reizen-zonder-auto'-tips samengesteld. Aan de Halveerkrant verleenden enkele bekende Vlamingen hun medewerking. Beide kunnen besteld worden bij BBL-Halveer het autoverkeer, Luxemburgstraat 23/5, 1040 Brussel, tel. 02/514 05 00. De brochure is wel exclusief bedoeld voor deelnemers aan de actie.

Het is wellicht interessant de stand van zaken te vermelden. Begin mei wees de kilometerteller (die werd uitgewerkt in de vorm van een autodashboard) een kleine 40.000 Vlaamse kilometers aan. Een eerste reis rond de wereld per auto werd dus reeds uitgespaard. Wel wachten we nog steeds op het reeds lang verwachte (en

onlangs door de minister nogmaals bevestigde) contract ter ondersteuning van de campagne.

Voor Wielewaalafdelingen die concreet willen meewerken volgen hier enkele tips. Men kan een meer tastbare bijdrage leveren door zelf het goede voorbeeld te geven, de badge te dragen en bijvoorbeeld vergaderingen zo te organiseren dat niemand de auto hoeft te nemen. Je kan ook carpooling inrichten. Je kan dan in groep, als vereniging je aantal bespaarde kilometers doorgeven. Of je kan een eigen activiteit rond de Halveer-actie uitbouwen. Bijvoorbeeld een lokale fietsdag of een milieu-vriendelijke verplaatsing zonder auto. Je kan dan de mensen informeren over hoe ze zonder auto, mobiel kunnen zijn. De brochure geeft daarvoor heel wat handige tips. Meer informatie- en deelnemerspakketten zijn uiteraard te verkrijgen op het BBL-secretariaat, tel. 02/514 12 50.

Luc Goeteyn

DE GROTE KEIGNAERT MOET BESCHERMD NATUURGEBIED BLIJVEN!

De Keignaert, ten zuidoosten van Oostende, is het restant van in- en uitstromend zeewater dat vanaf 1600 (het beleg van Oostende) steeds meer land wegvrat, tot zelfs het hele dorp St.-Catharina. Het bedreigde Zandvoorde werd gered door een dijkstelsel en uiteindelijk blijft er nog zo'n elf ha water over. Eigenaar is de 'Zandvoordepolder': een 'quasi' openbaar bestuur dat behoort tot de 'Polders en Wateringen'. De stad Oostende is eigenaar van de oevers aan de Zandvoordkant van de plas. Aan de overkant waren er diverse landbouwers eigenaar, maar die zijn de laatste jaren herleid tot twee.

De Keignaert werd op 17.12.81 gerangschikt als landschap door toedoen van een plaatselijke natuervereniging 'De Kreken'. Daarmee werd een punt gezet achter een woelige periode met ruzies tussen de toenmalige schepen Achtergaele en de groenen over oeverversterkingen. Een punt gezet, datwel maar echter niet zonder een paar klachten van betrokkenen bij de Raad van State, 's lands hoogste administratieve rechtsorgaan.

Tien jaar gaan voorbij. Maar dan in het Staatsblad van 20.11.90 verschijnt het arrest van de Raad van State dat 'het Koninklijk Besluit van 17.12.81 waarbij als landschap wordt gerangschikt De Grote Keiaard' vernietigt, en dit omwille van een administratieve futiliteit.

Stad Oostende beweert intussen dat de tijdsgeest veranderd is ten goede en dat klasseren niet meer nodig is wegens het toegenomen groenbesef van de bevolking? Men blijft echter achterdochtig en terecht. De Noordzee, de haven en het vliegplein begrenzen Oostende klemvast aan drie kanten. De vierde uitweg, naar Zandvoorde toe, zit al met een quasi volgebouwde industriezone. Oostende heeft nauwelijks nog vluchtwegen om aan zijn bouwheer te voldoen. Neem een kaart, zie de woonwijken al uitpuilen tot over de Zilverlaan en je voelt bijna fysiek die druk op ons Zandvoords krekengebied. De beide eigenaren aan de Keignaertoverkant hebben dit tijdig begrepen en een mooi appeltje voor de dorst klaargelegd...

Met een rangschikking kan bovendien ook gemakkelijker opgetreden worden tegen overtredingen. Zonder, wordt het wel bijzonder moeilijk met alleen maar het gewestplan als argument. Laten we trouwens be-

denken dat een klassering niet automatisch betekent dat alles verboden wordt!

De stad Oostende wappert met een kersvers plan van de groendienst om van de Keignaert een groene long te maken voor de stille Oostendse rekreatie. Daartoe zouden allerlei ingrepen moeten zorgen voor een aange-naam Oostends stadspark. Boompje hier, weggetje daar...

Daar kunnen de natuurverenigingen onmogelijk vrede mee nemen. Want de Keignaert is een onvervalst stuk polder. Wie daar een park van wil maken verprutst het karakter en roeit de typische oeverplanten en dieren uit. Een beetje respect graag voor de eigenheid van een gebied. Trouwens, waarom moet precies die Keignaert zo nodig verparkt worden? Oostende tekende in haar eigen gewestplan meerdere parkgebieden aan. Alhoewel

de gewestplannen reeds dateren van de jaren zeventig is van park nog niets te zien in bedoelde gebieden. Er grazen koeien en de mestoverschotten vinden er een gretige stortplaats.

We willen besluiten met een laatste twistappel: "langs de Keignaert is het nu een vuile boel en dat is de schuld van die klassering".

De natuurverenigingen, bij monde van De Kreken, pleiten al jaren voor een natuurvriendelijk beheer. Tot nog toe kwam hier nog niets van terecht. Waarom niet? Wielewaalafdelingen die de actie willen ondersteunen, kunnen petitielijsten aanvragen op sekretariaat van Jeugdraad en Culturele Raad, Leffingestraat 85, 8400 Oostende. De actie wordt afgesloten op 15 september 1991.

Boekbespreking

DAGROOFVOGELS... in de Wielewaalcentrale

"Onze dagroofvogels. Een voorzichtige terugkeer" is de titel van de nieuwste PANDA (nummer 39), die ditmaal werd uitgegeven in samenwerking met het FIR.

Zoals steeds bevat dit nummer een waaier aan, overigens mooi geïllustreerde, artikels rond hetzelfde onderwerp. Deze gaan o.a. over het eigene van dagroofvogels, hun bouw en jachttechnieken, de bedreigingen die op deze soorten wegen en de wettelijke bescherming die hen reeds verleend werd. Vervolgens worden 4 soorten wat nader besproken (Havik, Buizerd, Bruine kiekendief en Torenvalk). Hoopgevend is de gunstige evolutie bij de broedvogelpopulaties van de meeste roofvogels in ons land. Als ik me goed herinner, was het in 1965 dat De Wielewaal zijn jaarlijks congres, toen in Maasmechelen, wijdde aan de positie van de roofvogels in ons land. Henri Wille gaf toen in zijn referaat een overzicht van het broedvogelbestand in ons land. Op dat ogenblik (1964) bestond de volledige broedvogelpopulatie van de provincie West-Vlaanderen bv. uit zegge en schrijve 1 paartje Torenvalken. Dit is gelukkig intussen sterk ten goede gekeerd.

Na een bespreking van de organisaties die zich in België, al dan niet uitsluitend, met de bescherming van roofvogels bezighouden, wordt tenslotte het probleem van de reïntroductie van soorten besproken. Dit wordt afgerond met de toelichting van enkele concrete projecten van herinvoering van roofvogelsoorten in Europa en van het werk van een aantal WWF-afdelingen in West- en Midden-Europa (Vale, Monniks- en Lammergier, Saker- en Slechtvalk en Zeearend).

Dit nummer kost slechts 60 F, en (nu komen we terug bij de titel hierboven...) voortaan zullen de nummers van PANDA ook in de Wielewaalboekhandel te koop zijn. In het volgend nummer vindt u hierover meer.

Gie Luyts

DE KEMPEN, ARME GRONDEN, RIJKE BOSSEN

Zo heet het tweede nummer van BOSINFO (april 1991), een uitgave van de Dienst Waters en Bossen. Het behandelt het ontstaan van het Kempisch landschap, geologie, pedologie en plantengemeenschappen. Na enige statistische gegevens volgt een schets van het toekomstgericht bosbeleid voor de Kempen, o.a. omvorming naar loofbos, gebruik van streekeigen planten, natuurlijke verjonging enz. Tot slot komen ook de thema's wetenschappelijk bosonderzoek, bosreservaten en educatie en vorming ter sprake.

De brochure kan gratis bekomen worden bij het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Dienst Waters en Bossen, Markiesstraat 1, 1000 Brussel, tel. 02/507 31 11.

Gie Luyts

'HET GELUK VOORBIJ - EEN MILIEU-ECONOMISCH ESSAY' (Aviel Verbruggen)

Een reeks Leefmilieu-Visies definitief uit de startblokken!

Het succesvolle milieu-filosofisch essay 'De ogen van de panda' van Prof. Dr. Etienne Vermeersch was de start van een nieuwe reeks publikaties waarmee de Stichting Leefmilieu vzw, werkend onder auspiciën en met de steun van de Kredietbank, een impuls wil geven tot een brede maatschappelijke discussie en bezinning rond de uitdaging van de leefmilieuproblematiek.

Gezien de groeiende interactie tussen ecologie en economie leek het logisch om ook hierover door een deskundige een boeiend essay te laten schrijven. Prof

Dr. Aviel Verbruggen, docent aan de UFSIA en aan de UIA, met leeropdrachten inzake energie-economie, milieu-economie en kwantitatieve onderzoeksmethoden, nam de uitdaging aan en schreef 'Het geluk voorbij - Een milieu-economische essay'.

Eenzelfde uitgangspunt

Hoe kan het ook anders, Vermeersch en Verbruggen vertrekken van hetzelfde uitgangspunt, dat reeds door de Club Van Rome in het begin van de jaren zeventig werd geformuleerd: onbeperkte economische groei is onmogelijk, doordat diverse parameters zoals energie en grondstoffen niet onuitputtelijk zijn en de milieuschade steeds groter wordt. Etienne Vermeersch kwam vanuit deze probleemstelling tot filosofische en morele conclusies; Aviel Verbruggen maakt de economische gevolgtrekkingen.

De economische maatschappij in een wereld in ademnood

Vertrekkend vanuit enkele basisstellingen en kerncijfers over bevolkingstoename, voedselvoorziening, energiegebruik, ongelijke verdeling, de noodzaak tot herverdeling en de onmogelijkheid van een onbegrensde economische groei, beschrijft de auteur de huidige economische maatschappij als een geheel van onoverzichtelijke meerpolige netwerken waarop de overheid niet zomaar vat kan krijgen.

Het verband tussen economie en milieu wordt, onder de hoofding 'Bio-economie', in een fysisch denkkader geplaatst. Ook de economie blijkt aan de fysische/ecologische wetten onderhevig. Die wisselwerking wordt omschreven in termen van afwenteling, terugslag en draagkracht. De auteur concludeert dat milieuzorg het economisch belang meer dient dan een andere accumulatie van goederen en diensten en acht het dé grote uitdaging van economen en beleidsmakers om het globale economische belang, dat noodzakelijkerwijze ecologisch geïnspireerd moet zijn, te verzoenen met het particuliere eigenbelang.

De economische wetenschap als brug tussen economie en ecologie

Alhoewel de auteur zijn kritiek op de gangbare economische wetenschap — o.m. omwille van de gelijkstelling van materiële rijkdom met geluk — niet spaart, pleit hij toch voor een doorgedreven wetenschappelijke benadering van de verhouding tussen economie en ecologie. Het kwantificeren van bv. de waarde van het milieu in 'geld' betekent ontegensprekelijk een verschraling, maar valt te verkiezen boven het hanteren van vage of impliciete waarde-oordelen die een open en verantwoord besluitvorming in de weg staan.

Voor het behoud van de leefbaarheid van onze aarde rekent Aviel Verbruggen, met respect voor de bestaande marktmechanismen, op een ingrijpen van de overheid.

Deze moet adequate instrumenten ontwikkelen om ongebreidelde economische groei om te buigen naar duurzame ontwikkeling.

Duurzame ontwikkeling komt neer op het beheersen van de afwenteling zowel naar milieu als naar de arme bevolkingsgroepen van de Derde, de Vierde... Wereld, m.a.w. de politiek-economische realisatie van de Kan-

tiaanse gedragsregel: "Handel zo dat uw handelswijze tot alle mensen kan worden uitgebreid, nu en in de toekomst". Dit vereist de dringende herziening van een aantal economische dogma's.

Vermits deze veranderingen van de mens zelf moeten komen, schetst de auteur in het kort enkele aspecten van zijn mensbeeld, waarop zijn concrete voorstellen zijn geënt.

Werk maken van het behoud van milieu, mens en economie

In zijn slothoofdstuk suggereert Aviel Verbruggen concrete en pragmatische oplossingen om op korte termijn de koers naar een duurzame ontwikkeling om te buigen. Hij pleit daarbij voor een wetenschappelijk gefundeerd, open en duurzaam milieu- en energiebeleid. De overheid draagt hierin een grote verantwoordelijkheid: zij moet de doelstellingen afbakenen, de beleidsplanning uitwerken en haar beleid handhaven. Dit laatste is alleen maar mogelijk als de inzet van burgers en bedrijven met de juiste economische prikkels worden gestimuleerd. Milieu en energie mogen geen wingewest blijven van omzetmaximaliserende bedrijven, doch alles moet in het werk worden gesteld om het gebruik ervan te verminderen. De ommezwaai naar Duurzame Ontwikkeling zal evenwel drastische ingrepen in het marktgebeuren vereisen.

DAGVLINDERS VAN DE BENELUX

Vlinders hebben ieders sympathie. Dat heeft echter niet belet dat vele soorten bedreigd zijn. In Nederland levert de Vlinderstichting al verscheidene jaren goed werk om deze insectengroep een betere toekomst te verzekeren. Deze nieuwe veldgids kadert binnen dit opzet.

De gids is geen vertaling van een buitenlands werk maar op maat gesneden voor de Benelux. Alle binnen deze regio waargenomen dagvlinders worden behandeld.

Beginnende vlinderliefhebbers worden wegwijs gemaakt in twee algemene hoofdstukken over levenswijze en uitwendige bouw.

Wie meer met de dagvlindermaterie vertrouwd is, krijgt interessante informatie over de 14 biologische groepen die men kan onderscheiden. Een biologische groep wordt bepaald door het overwinteringsstadium, de waardplantkeuze, de groeisnelheid van de rups en de leeftijd van de vrouwtjes als ze beginnen eitjes te leggen. Vlinders vliegen niet overal. Elke soort heeft zijn eigen biologische eisen en voorkeuren met betrekking tot zijn leefomgeving. Daarom komen op verschillende plaatsen verschillende soorten en aantallen dagvlinders voor. Aangezien vlinders afhankelijk zijn van de aanwezigheid van bepaalde planten en de structuur van vegetatie en landschap moet met beide factoren rekening worden gehouden als het leefgebied van een vlindersoort omschreven wordt. Er worden 7 vegetatie-typen onderscheiden: bossen, natuurlijke graslanden, halfnatuurlijke graslanden, heiden, moerassen, grensvegetaties en pioniersvegetaties. De landschapstypen zijn naar hun openheid in 10 groepen onderverdeeld, variërend van

gesloten naar een open landschap met korte begroeiing. Na de beschrijving van de verschillende dagvlinder-families is een apart hoofdstuk voorzien over de determinatie van de moeilijke soorten. De verzorgde zwart-wit tekeningen moeten de verschillen tussen deze soorten duidelijk maken.

De determinatie werkt niet met sleutels. De 145 soorten worden afgebeeld op 44 kleurplaten. Van iedere soort wordt de boven- en onderkant van de mannelijke en vrouwelijke exemplaren afgebeeld indien deze verschillen. De begeleidende tekst vermeldt vliegtijd, voorkomen, waardplant, biologische groep, vegetatie- en landschapstype.

Verspreidingskaartjes per soort in de Benelux, Groot-Brittannië en Ierland vervolledigen het geheel.

De gids telt 188 bladzijden en is stevig gebonden met een harde, geplastificeerde kft in zakformaat (12 x 20 cm). Een verdienstelijk boek van een verdienstelijke vereniging.

Technische gegevens:

Uitgave: Stichting Uitgeverij KNNV en de Vlinderstichting i.s.m. Natuurmonumenten en de Landbouwuniversiteit Wageningen.

Tekst: Irma Wynhoff, Jan van der Made en Chris van Swaay

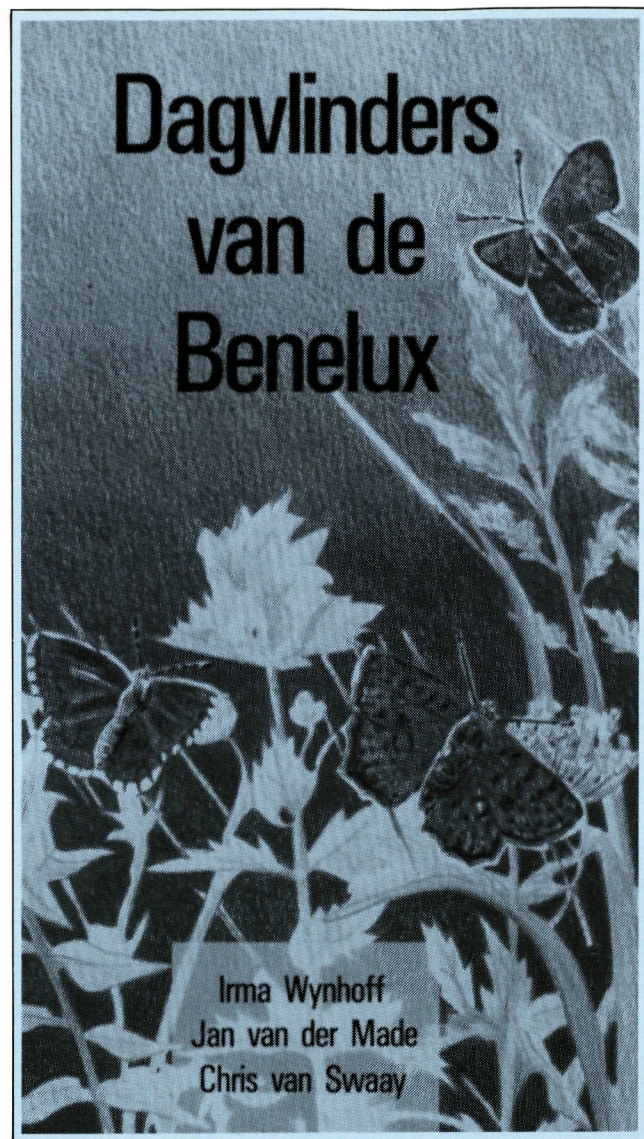
Omslag: Monique Paap

Tekeningen: Philip Dirkzwager

Foto's: B. Freeke, Landbouwuniversiteit Wageningen

Te koop in de Wielewaalcentrale à 849 F.

L. Meul

ZWEEFVLIEGEN (SYRPHIDAE), FAUNA VAN BELGIE door Luc Verlinden

Eindelijk is de langverwachte zweefvliegtabel voor België en de Benelux verschenen. Hij is zowat 300 pagina's (298 om juist te zijn) dik geworden en hij bevat liefst 816 tekeningen met daarnaast nog eens 314 verspreidingskaartjes.

Een korte inleiding leert je de zweefvliegen te herkennen en ook de bouw van hun lichaam wordt grondig geïllustreerd. Dan volgt een sleutel tot de onderfamilies en geslachten en tenslotte een sleutel tot de zowat 314 soorten die in België en de Benelux voorkomen. Elke soort wordt overvloedig geïllustreerd met prachtige tekeningen, alle van de hand van de auteur zelf. Bij elke soort hoort een korte beschrijving en worden de zeldzaamheid, het biotoop en de vliegperiode vermeld. Een tabel geeft zeer overzichtelijk de vliegperiodes van alle soorten. Tevens wordt de verspreiding in België en Nederland gegeven met daarnaast nog een gedetailleerd verspreidingskaartje van elke soort in België.

Het geheel wordt afgesloten met een bibliografische lijst

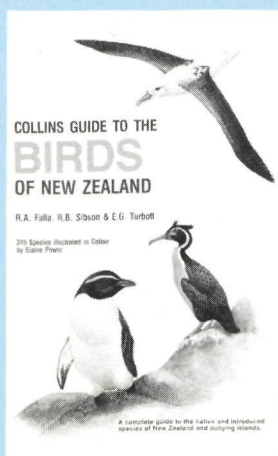
die verwijst naar talrijke andere studies: eenvoudige determinatiewerken voor beginners, handboeken en gespecialiseerde artikels. Een index laat je toe om alle soorten gemakkelijk terug te vinden.

We hopen dat dit boek zeer nuttig zal blijken voor zowel de amateur-entomoloog als voor de gewone natuurliefhebber die iets van zweefvliegen wenst te weten. We zijn er van overtuigd dat de zweefvliegen goede indicatoren zijn om natuurgebieden naar hun waarde in te schatten. We wensen iedereen veel succes toe bij het gebruik van dit werk.

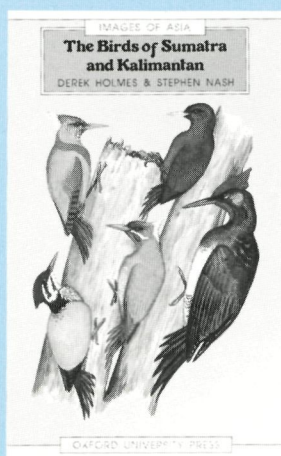
Het boek kan besteld worden bij het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, 1040 Brussel door overschrijving van 800 F (exclusief verzendingskosten: België: 50 F; Nederland: 100 F) op rekeningnr. 000-0091681-16 met vermelding "Zweefvliegen, L. Verlinden".

P. Grootaert, Wnd. Departementshoofd Entomologie KBIN.

UIT ONZE BOEKHANDEL

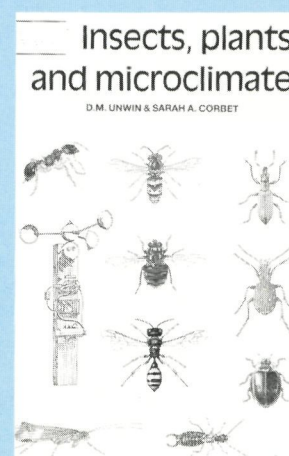
Determinatiegids. 315 vogelsoorten in kleur. 890 F

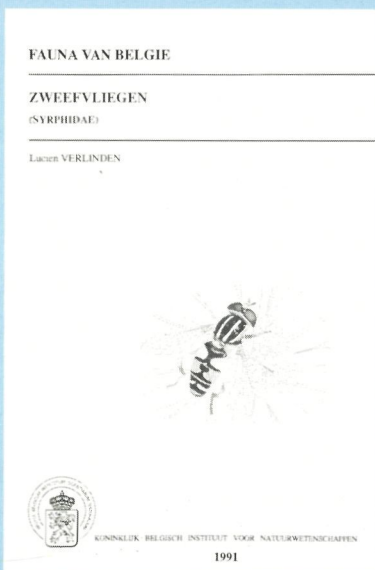
Met 148 algemeen voorkomende soorten. 495 F

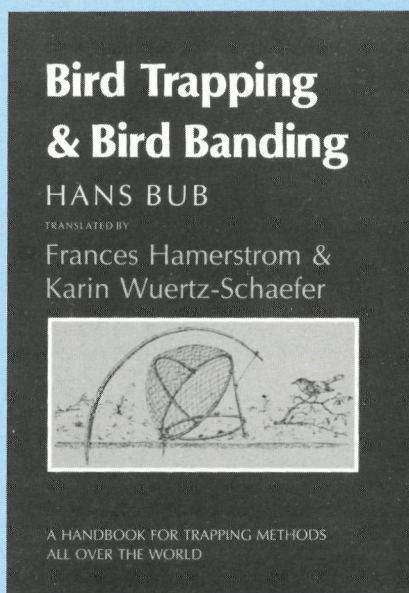
Een monografie over de Zwartkop Uitg. 1990. 180 blz. 595 F

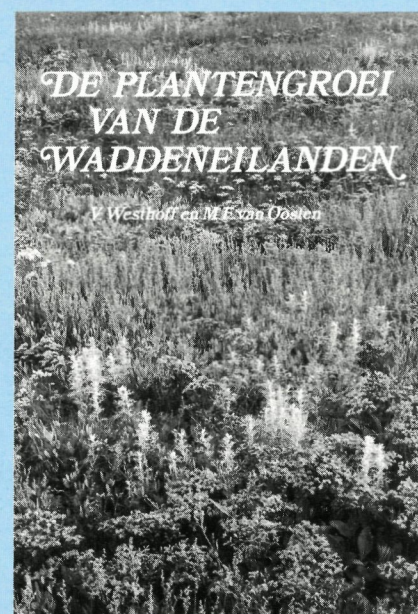
Uniek werkje over het insectenleven in het micro-klimaat op planten 429 F

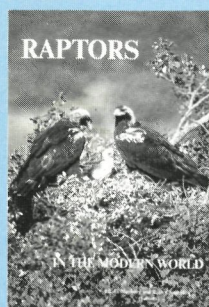
Rijk geïllustreerd, met determinatiesleutel en verspreidingskaarten. 298 blz. 800 F

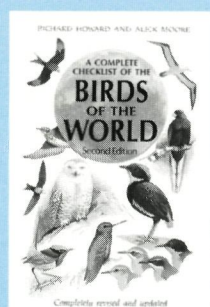
Een handboek voor vang- en ringtechnieken over de hele wereld. 330 blz. 2695 F

Historische geografie, menselijke invloeden, waterhuishouding en plantengroei van Onrust tot Balg. 1475 F

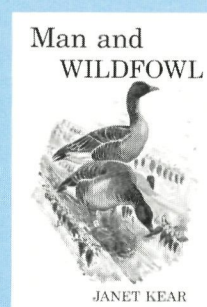
ICBP-opvolging en voortzetting van de "III World Conference on birds of prey and owls. Eilat, Israel, 1987". Uitg. 1989. 1690 F.

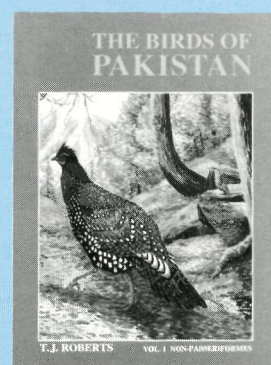
Herziene uitgave van de gekende checklist. 1395 F

Wetenschappelijk naslagwerk over zweekvliegen. Verspreiding, ecologie en determinatie. 575 blz. 2490 F

Eenden, ganzen en zwanen in een menselijke context. 1270 F

De eerste volledige avifauna van Pakistan. Deel 1: Non-passeriformes. Deel 2 verschijnt later. 2990 F

→ 10% korting voor alle Wielewaalleden, vrachtkosten worden aangerekend.

→ Voor alle inlichtingen en bestellingen: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout, 014/41.22.52

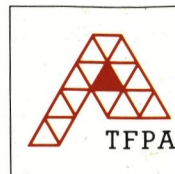
V.V.V.
OUD-TURNHOUT

DE WIELEWAAL

TOERISTISCHE
FEDERATIE
PROVINCIE
ANTWERPEN

STRATEGISCH PLAN TOERISME KEMPEN

KEMPENDAG

ZONDAG 25 AUGUSTUS 1991

LANDSCHAPSWANDELING "DE LIEREMAN"

Over de zandwegen van Oud-Turnhout nemen we u mee doorheen een Kempisch landschap. Een tocht die u voert langs natuurreservaten, weiden en akkers. Maak kennis met een landschap vol natuurskansen en wandel met ons mee tussen natte en droge heide.

Afspraak aan de Heischuur, Schuurhoven 2 te 2360 Oud-Turnhout (Oosthoven) vlakbij Turnhout.

- ☐ onthaal, parking
- ☐ tentoonstelling: natuurstands, archeologie
- ☐ cafetaria
- ☐ de deelnemers ontvangen een gratis glas Corsendonk

Bewegwijzering is voorzien.

Vertrek landschapswandeling (8,5 km) op de Broederspleinen:

- ☐ voormiddag: 9 u en 10 u
- ☐ namiddag : 13 u - 14 u - 15 u

De geleide wandelingen vertrekken op 2 km afstand van de Heischuur.

Verplaatsing met huifkar, fiets of eigen wagen.

Zowel individuele wandelaars als groepen zijn welkom. Deelname is gratis.

Groepen schrijven vooraf in. Zij krijgen een gids toegewezen.

Inlichtingen en inschrijvingen:

De Wielewaal, Graatakker 11 te 2300 Turnhout - 014/41 22 52

Open dinsdag tot zaterdag 8.30-12 u en 13-17 u.

De Kempendag biedt op 25 augustus nog meer activiteiten:

- ☐ een fietstocht van 50 km langs de gemeenten Geel, Herentals, Kasterlee en Retie;
- ☐ varen op de Kleine Nete met kano, kajak of vlot tussen Herentals en Grobbendonk;
- ☐ een familie sportfeest op de Mosten te Hoogstraten;
- ☐ de Molse feesten: een grootse Vlaamse Kermis.